

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน นำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายผลการวิจัย โดยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
  - 1.1 ความหมายของการประเมินโครงการ
  - 1.2 ประโยชน์ของการประเมินโครงการ
  - 1.3 ประเภทของการประเมินโครงการ
  - 1.4 รูปแบบการประเมินโครงการ
  - 1.5 รูปแบบการประเมินโครงการโดยใช้ชิป โมเดล (CIPP Model)
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะ และการพัฒนาจิตสาธารณะ
  - 2.1 ความหมายและคุณลักษณะของจิตสาธารณะ
  - 2.2 ความสำคัญของจิตสาธารณะ
  - 2.3 องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ
  - 2.4 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีจิตสาธารณะ
  - 2.5 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะ
  - 2.6 แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะ
  - 2.7 โครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน
3. บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

สำหรับทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ และผู้วิจัยได้รวบรวมและนำมาเสนอโดยสังเขป ดังนี้

1. ความหมายของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยการประเมินโครงการ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินโครงการมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของการประเมิน และการประเมินโครงการ

1.1 ความหมายของการประเมิน

สำหรับความหมายของการประเมิน มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 37) ได้กล่าวว่า การประเมิน (Evaluation) เป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพสูง และเป็น การตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ หรือแผนงาน ตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการ หรือแผนงานนั้นๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้คุณค่าของโครงการ หรือแผนงาน

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 23) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีเกณฑ์

พิสนุ พงศ์ศรี (2553, หน้า 4) ได้กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยการนำสารสนเทศหรือผลจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ศิริชัย กาญจนวาสิ (2554, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมิน เป็นการบรรยาย และการตัดสินคุณค่าสะท้อนให้เห็นผลลัพธ์ ผลกระทบที่เกิดขึ้นเป็นการสืบสวนและตัดสินคุณค่าความถูกต้อง ซึ่งเน้นเรื่องการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมิน

ทัศนพล เรืองศิริ (2559, หน้า 9) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินไว้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการในการตัดสินค่าของสิ่งใดๆ ของผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจ โดยมีการนำสารสนเทศมาเทียบเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และถือ

เป็นกระบวนการที่สำคัญในการบ่งชี้คุณค่าของโครงการ หรือแผนงาน

จากการศึกษาแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สรุปได้ว่า การประเมินเป็นกระบวนการในการตัดสินค่าของผู้บริหาร หรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ โดยมีการนำสารสนเทศมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด และเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบ่งชี้คุณค่าของโครงการ หรือแผนงานกิจกรรมต่างๆ

1.2 ความหมายของโครงการ

สำหรับความหมายของโครงการ (Project) นั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายของโครงการ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 23) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง หน่วยของแผนงาน หรือ กลุ่มของกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เพื่อการบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีลักษณะเด่นชัด มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดที่แน่นอน และมักจะเป็นงานพิเศษที่แตกต่างไปจากงานประจำ โครงการจะประกอบด้วยงาน (Task) และกิจกรรม (Activity)

สุภาพร พิศาลบุตร (2550, หน้า 78) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง แผนงานที่จัด ทำขึ้นอย่างมีระบบ โดยประกอบด้วยกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินงาน และคาดหวังว่าจะได้ผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า และต้องมีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดในการดำเนินงาน เพื่อให้บริการและสนองความต้องการของบุคคลในพื้นที่นั้น มีบุคคล หน่วยงานรับผิดชอบการดำเนินงาน หรือโครงการเป็นการกำหนดการปฏิบัติงานในรายละเอียดให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

หฤทัย มีนะพันธ์ (2550, หน้า 7) กล่าวถึงความหมายของโครงการว่า โครงการทั่วไป หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานที่กำหนดไว้ ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เป็นเจ้าของโครงการ และมีระยะเวลาในการดำเนินงานให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด

เยาวดี รวงชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 79-80) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง แผนงานที่กำหนดไว้ในลักษณะที่มีทีมงานประจำแต่เป็นงานพิเศษที่มีความสำคัญ ซึ่งจะต้องรับดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ภายในกำหนดเวลาที่แน่นอน และภายในวงเงินงบประมาณที่จำกัด

ทัศนพล เรื่องศิริ (2559, หน้า 9) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง แผนงาน หรือกิจกรรมที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ เป็นแผนงานหรือกิจกรรมที่มีใช้งานประจำ แต่มีความสำคัญ มีการกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบ และงบประมาณไว้อย่างชัดเจน

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง แผนงาน หรือกิจกรรมที่จัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบแบบแผน เป็นแผนงานหรือกิจกรรมที่ไม่ใช้งานประจำแต่สำคัญ มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาดำเนินงาน ผู้รับผิดชอบโครงการ และงบประมาณไว้อย่างชัดเจนและมีความสอดคล้องกัน

1.3 ความหมายของการประเมินโครงการ

ส่วนความหมายของการประเมินโครงการนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาจากนักวิชาการที่ได้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 37) ให้ความหมายว่า การประเมินโครงการเป็นการตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการหรือแผนงานตลอดจนการพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการ หรือแผนงานนั้นๆ ว่ามีมากน้อยเพียงใด การประเมินผลเป็นกระบวนการบ่งชี้ถึงคุณค่าของโครงการ/แผนงาน กล่าวคือ แผนงาน/โครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วได้ผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการและแผนงานหรือไม่เพียงใด ทำได้ทั้งการประเมินก่อนเริ่มโครงการ การประเมินกำลังดำเนินการอยู่และการประเมินผลแผนงาน/โครงการหลังจากการดำเนินงานได้สิ้นสุดแล้ว

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ (2552, หน้า 2) ได้อธิบาย การประเมินโครงการเป็นกระบวนการในการวิเคราะห์ความต้องการสืบค้นและสังเคราะห์สารสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจทางการบริหารจัดการโครงการนั้นๆ ผลจากการประเมินจะออกมาในรูปของการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผลที่เกิดขึ้นจริง กับผลที่คาดหวังไว้ล่วงหน้า

เชาว์ อินเีย (2553, หน้า 4) ได้กล่าวถึงการประเมินโครงการว่า การประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่า โดยการค้นคว้าเก็บรวบรวมข้อมูล ต่างๆ จากชุดของกิจกรรมที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ มาประกอบการตัดสินใจตีค่าผลการดำเนินการนั้นว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ ใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการ

พิสนุ พงศ์ศรี (2553, หน้า 68) ได้กล่าวถึงการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าของโครงการในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือทุกระยะ โดยการนำสารสนเทศจากการวัดมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เพื่อตัดสินใจจัดทำโครงการ ทดลองหรือนำร่อง ปรับเปลี่ยนระดับ ปรับปรุง ขยายผล หรือยกเลิกโครงการ

ทัศนพล เรืองศิริ (2559, หน้า 10) ได้กล่าวว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของการบริหารจัดการโครงการ โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ

สรุปได้ว่า การประเมินโครงการ เป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของการบริหารจัดการโครงการ โดยการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของก่อนดำเนินโครงการ ระหว่างดำเนินโครงการ และหลังการดำเนินโครงการ เพื่อให้ทราบว่าโครงการนั้นบรรลุผลตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่เพียงใด มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงโครงการ และแนวทางในการพัฒนาโครงการต่อไป

2. ประโยชน์ของการประเมินโครงการ

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยถือว่าการประเมินโครงการเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ และการบริหารเป็นสิ่งที่สำคัญ และมีความสำคัญและมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของโครงการ จึงได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 30) ได้อธิบายว่า การประเมินโครงการก่อประโยชน์ ดังนี้

1. การประเมินช่วยให้ข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนและโครงการ ตรวจสอบความพร้อมของทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นในการดำเนินโครงการ ตลอดจนการตรวจสอบความเป็นไปได้ของการจัดกิจกรรมต่างๆ

2. ทำให้การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน

3. ทำให้ทราบความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

4. บอกความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการเพื่อนำไปใช้ และวินิจฉัยว่าจะดำเนินโครงการในช่วงต่อไปหรือไม่ จะยกเลิกหรือขยายการดำเนินงานต่อไป

5. ช่วยให้ข้อมูลที่บ่งบอกถึงประสิทธิภาพของการดำเนินโครงการว่าเป็นอย่างไรคุ้มกับการลงทุนหรือไม่

6. เป็นแรงจูงใจให้ปฏิบัติงานโครงการ เพราะการประเมินโครงการด้วยตนเองจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบผลการดำเนินงาน จุดเด่น จุดด้อย และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เยาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 93-95) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประเมินโครงการต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. การประเมินโครงการเป็นเครื่องมือของการรับรองคุณภาพในการให้บริการถึงแม้จะไม่สามารถประกันผลสัมฤทธิ์ขั้นสูงสุดของโครงการได้ แต่ก็สามารถจะรับรองคุณภาพของการให้บริการได้ในระดับหนึ่ง

2. การประเมินช่วยให้ผู้สนับสนุนด้านเงินทุนได้รับทราบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงานของโครงการ โดยอาศัยหลักฐานเชิงประจักษ์จากสภาพการณ์ที่เป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการที่จัดขึ้นเพื่อการกุศล เช่น โครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนที่ด้อยโอกาส เป็นต้น

3. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลซึ่งเป็นสารสนเทศที่มีคุณค่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ หน่วยงานที่ต้องพิจารณาจัดสรรเงินทุนเพื่อให้การสนับสนุนโครงการ เช่น สำนักงานงบประมาณแผ่นดิน เป็นต้น

4. การประเมินช่วยให้เห็นความสำคัญของแต่ละโครงการตามลำดับก่อนหลัง โดยสามารถจะทราบได้ว่า โครงการใดมีความจำเป็นเร่งด่วนกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อช่วยแก้ปัญหาในการคัดเลือกโครงการ ตลอดจนช่วยลดความกดดันจากอำนาจทางการเมือง อันเนื่องมาจากโครงการมีจำนวนมากแต่เงินทุนสนับสนุนมีจำนวนจำกัด

5. การประเมินช่วยให้ได้ข้อมูลย้อนกลับจากผู้รับบริการ ข้อมูลประเภทนี้ทำให้ทราบถึงข้อจำกัดและปัญหาต่างๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อนำมาปรับปรุงโครงการตลอดจนเพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ให้และผู้รับบริการ

6. การประเมินช่วยให้ทราบถึงผลผลิตของโครงการทั้งในด้านที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ควบคู่กันไป ถึงแม้ว่าการดำเนินโครงการต่างๆ ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่พึงประสงค์เป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงแล้ว ก็อาจจะมีผลผลิตบางส่วนที่ไม่พึงประสงค์เกิดตามมาด้วย

จากแนวคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า ประโยชน์ของการประเมินโครงการ คือ ทำให้ผู้ประเมิน หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจทราบว่า โครงการที่กำลังดำเนินการอยู่นั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้การประเมินโครงการยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการดำเนินงานให้ผู้ปฏิบัติโครงการได้ตื่นตัวในการปฏิบัติโครงการ และเป็นสารสนเทศที่สำคัญต่อการจัดสรรงบประมาณของผู้บริหาร หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ซึ่งจะทำให้การบริหารงบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ประเภทของการประเมินโครงการ

การประเมินโครงการแบ่งออกได้หลายประเภท ตามแต่จะใช้เกณฑ์ใดเป็นหลักในการแบ่ง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่านที่ได้กล่าวถึงประเภทของการประเมินโครงการไว้ ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 31-32) ได้แบ่งประเภทของการประเมินไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามช่วงเวลาการประเมิน

1.1 การประเมินก่อนเริ่มโครงการ (Pre-evaluation) เป็นการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตัดสินใจเลือกโครงการตรวจสอบความเหมาะสม ความสมเหตุสมผลของการวางแผนดำเนินโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการในการนำโครงการไปปฏิบัติคุณภาพของโครงการ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสที่โครงการนั้นจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

1.2 การประเมินโครงการในระหว่างการดำเนินงาน

(Implementation Evaluation or Process Evaluation) เป็นการประเมินการดำเนินงาน เมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้มาปฏิบัติ ทั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ตามที่กำหนดไว้หรือไม่ กิจกรรมใดที่ทำได้หรือทำไม่ได้ เพราะเหตุใด จุดเด่น จุดด้อย มีปัญหา และอุปสรรคอะไรบ้าง การประเมินกระบวนการการดำเนินโครงการนั้น พยายามตอบคำถามว่าทำไมจึงเกิดปัญหา อุปสรรค หรือไม่เกิดปัญหา อุปสรรคในการดำเนินโครงการ ถ้าเกิด

ปัญหาจะได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันท่วงที การประเมินในขณะดำเนินโครงการ จึงมีบทบาทในการปรับปรุงการดำเนินงานโดยตรง

1.3 การประเมินหลังการดำเนินงาน เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่วางไว้หรือไม่ ผลจากโครงการจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ผลการดำเนินงานคุ้มค่าหรือไม่ การประเมินในลักษณะนี้จะเป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยเทียบกับวัตถุประสงค์เพื่อเป้าหมายที่กำหนด

2. แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน

2.1 การประเมินเพื่อปรับปรุง เรียกว่า การประเมิน

ความก้าวหน้า (Formative Evaluation)

2.2 การประเมินเพื่อสรุปผล เรียกว่า การประเมินรวมสรุป

(Summative Evaluation)

3. แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน เป็นการประเมินสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อให้โครงการดำเนินได้ และผลการดำเนินงาน คือ

3.1 การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือการประเมินบริบท

(Context Evaluation)

3.2 การประเมินปัจจัย หรือตัวป้อน (Input Evaluation)

3.3 การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation)

3.4 การประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

4. แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก คือ

4.1 การประเมินที่มุ่งตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์

4.2 การประเมินที่มุ่งเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมิน

4.3 การประเมินที่มุ่งนำผลการประเมินไปใช้ในการตัดสินใจ

5. แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน คือ

5.1 การประเมินเทียม (Pseudo Evaluation) ซึ่งแบ่งย่อยเป็นการประเมินประเภทที่ถูกควบคุมโดยการเมืองและประเภทที่เกี่ยวกับการเมือง

5.2 การประเมินกึ่งแท้กึ่งเทียม (Quasi Evaluation) ซึ่งมุ่งประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่อาจวัดคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งอื่นได้

5.3 การประเมินแท้จริง (True Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ถูกต้อง ซึ่งมักเป็นการประเมินที่เกี่ยวกับการรับรองวิทยฐานะ หรือรับรองคุณวุฒิ การประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ การประเมินความต้องการจำเป็น และการประเมินเพื่อวางนโยบาย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การกำหนดประเภทของการประเมินโครงการนั้น สามารถกำหนดได้หลายลักษณะแล้วแต่ว่าจะใช้เกณฑ์ใดเป็นตัวกำหนด ซึ่งกล่าวโดยรวมแล้วจะพบว่า ประเภทของการประเมินนั้น แบ่งออกเป็นประเภทได้ โดยยึดเกณฑ์ที่กำหนดของการประเมินเป็นหลัก ดังนี้ แบ่งตามยึดหลักประมาณค่า แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน แบ่งตามโมเดลการประเมิน และแบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน ซึ่งผู้วิจัยศึกษาการประเมินโครงการ ประเภทที่ยึดตามสิ่งที่ถูกประเมิน เป็นประเภทของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

4. รูปแบบการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการประเมินหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบจะมีแนวคิด ทฤษฎี เหตุผล และวิธีการประเมินที่แตกต่างกัน ดังนี้

สมคิด พรหมจ้อย (2550, หน้า 49-50) ได้กล่าวถึงรูปแบบของการประเมินโครงการว่า รูปแบบการประเมินโครงการ คือ กรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นรายการที่ควรประเมิน หรือ กระบวนการของการประเมิน ในการประเมินโครงการใดโครงการหนึ่งนั้น เราควรพิจารณา ประเมินในเรื่องใดบ้าง ในขณะเดียวกันบางรูปแบบอาจจะมีข้อเสนอแนะด้วยว่าในการประเมิน แต่ละรายการ แต่ละเรื่อง ควรพิจารณาหรือ

ตรวจสอบอย่างไร ซึ่งเป็นลักษณะการเสนอแนะวิธีการ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. รูปแบบการประเมินที่เน้นจุดมุ่งหมาย (Objective Based Model) เป็นรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบผลที่คาดหวังได้เกิดขึ้นหรือไม่ หรือประเมินโดยตรวจสอบผลที่ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูว่าผลที่เกิดจากการปฏิบัติงานบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ได้แก่ รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler, 1943) ครอนบาค (Cronbach, 1973) และ เคิร์กแพตทริก (Kirkpatrick)

2. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (Judgmental Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลสารสนเทศสำหรับกำหนด และวินิจฉัยคุณค่าของโครงการนั้น ได้แก่ รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake. 1967) สคริฟเว่น (Scriven. 1967) โพรวัส (Provus. 1971)

3. รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ (Decision-Oriented Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง ได้แก่ รูปแบบการประเมินของเวลช์ (Welch. 1967) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam: CIPP. 1968) อัลคิน (Alkin. 1967)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2554, หน้า 107-108) ได้แบ่งการประเมินเป็น 2 รูปแบบ ซึ่งสามารถสรุปได้พอสังเขปดังนี้

1. การประเมินเน้นการตัดสินใจ เป็นการประเมินที่เน้นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินเป็นกระบวนการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารในการตัดสินคุณค่าของสิ่งของ หรือเหตุการณ์นั้นๆ นักประเมินแนวนี้ ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) โพรวัส (Provus) สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam)

2. การประเมินเน้นการตัดสินคุณค่า เป็นการประเมินที่นักประเมินตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน ต้องตัดสินคุณค่าที่แท้จริงทั้งหมดจะต้องครอบคลุมถึงผลที่ได้คาดหวังด้วยนักประเมินแนวนี้ ได้แก่ สคริฟเว่น (Scriven) แซนเดอร์ (Sander) โฮส์ (Hose) คูลลีย์ (Cooley) โลเนส (Lohnes) กูบา (Guba) และลินคอล์น (Lincoln)

จากการศึกษาเอกสารทางวิชาการของนักวิชาการดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า มีนักการศึกษาและนักประเมินได้เสนอรูปแบบการประเมินโครงการไว้หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบก็มีวิธีการประเมิน และวัตถุประสงค์ของการประเมินที่แตกต่างกันออกไป และผู้วิจัยพอสรุปได้ โดยสังเขป ดังนี้ รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ รูปแบบ ที่เน้นการตัดสินคุณค่า และรูปแบบที่เน้นวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมาย ซึ่งรูปแบบที่ผู้วิจัยเลือกใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินใจ รูปแบบการประเมินโครงการ โดยใช้ชิป โมเดล (CIPP Model) ของสตัฟเฟิลบีม ประกอบด้วยการประเมิน 4 ประเภท คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม หรือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ การประเมินผล

ผลิต ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าิยมใช้ในการประเมินกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

5. รูปแบบการประเมินโครงการโดยใช้ชิป โมเดล (CIPP Model)

รูปแบบการประเมินของสตัฟเฟิลบีม หรือ การประเมินโครงการโดยใช้ชิป โมเดล เป็นรูปแบบการประเมินที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและข่าวสารต่างๆ เพื่อช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง มีนักวิชาการอธิบายเกี่ยวกับการประเมินโครงการ โดยใช้ชิป โมเดล ดังนี้

เชาห์ อินโย (2553, หน้า 125) ได้กล่าวว่า แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) จากหนังสือทางการประเมิน ชื่อ “Educational Evaluation and Decision Making” หนังสือเล่มนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เพราะให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดผล และประเมินผล ได้อย่างน่าสนใจ และทันสมัยด้วย นอกจากนี้ สตัฟเฟิลบีม ก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมิน และรูปแบบการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า ท่านผู้นี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบันเรียกว่า CIPP Model โดยให้คำนิยามการประเมินว่า หมายถึง กระบวนการรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่มีประโยชน์ในการนำไปใช้ เป็นทางเลือกประกอบการตัดสินใจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้ใช้ในการตัดสินใจ ผู้ทำการประเมินจะรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร

เขาวดี ราชชัยกุล วิบูลย์ศรี (2551, หน้า 56-59) ได้กล่าวว่า แนวคิดการประเมินของสตัฟเฟิลบีมเป็น การประเมินที่มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงานอย่างครบวงจร จะต้องมีกระบวนการหรือบ่งชี้ข้อมูลที่ต้องการ และมีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้ระบุหรือบ่งชี้ไว้ แล้วนำเอาข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้นั้น จัดทำให้เป็นสารสนเทศ โดยสารสนเทศที่ได้มานั้น จะต้องมีความหมายและประโยชน์เพื่อนำไปเสนอใช้ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดทางเลือกใหม่ หรือแนวทางดำเนินการต่อไป

แนวคิดของสตัฟเฟิลบีม มีลักษณะแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือ ฝ่ายประเมินทำหน้าที่ระบุ จัดหา และนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่ายบริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหา และนำผลการประเมินที่ได้นั้นไปใช้ประกอบการตัดสินใจเพื่อดำเนินการต่อไป

สต๊าฟเฟิลบีมและคนอื่นๆ แบ่งการประเมินออกเป็น 4 ด้าน คือ

1. การประเมินบริบท หรือสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินก่อนที่จะลงมือดำเนินการใดๆ ที่จุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดหลักการ และเหตุผล รวมทั้งเพื่อพิจารณาความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการดังกล่าว การชี้ประเด็นปัญหาตลอดจน การพิจารณาความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ
  2. การประเมินตัวป้อนเข้า เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ ตลอดจนเทคโนโลยี และแผนของการดำเนินงาน
  3. การประเมินกระบวนการ ส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ เพื่อทำการแก้ไขให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้นๆ หาข้อมูลประกอบการตัดสินใจที่สั่งการเพื่อพัฒนางาน โดยบันทึกภาวะของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไว้เป็นหลักฐาน
  4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้ แต่ต้นรวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ
- เชาวิ อินโย (2553, หน้า 126-127) ได้กล่าวถึงการประเมินโดยใช้ชิปโมเดล แบ่งรูปแบบการประเมินออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เป็นการประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อกำหนดโครงการ เป็นสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการแต่มีผลต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของโครงการ และเป็นการพิจารณาความจำเป็นที่ต้องจัดทำโครงการดังกล่าว ได้แก่ ความต้องการของชุมชน และกลุ่มเป้าหมายของโครงการ จำนวนประชากร สภาพเศรษฐกิจ และปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานระดับบน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้ในการตัดสินใจวางแผน กำหนดนโยบาย กำหนดเป้าหมาย และกำหนดจุดมุ่งหมายของโครงการได้อย่างเหมาะสมต่อไป
2. การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็นที่จะนำมาใช้ในการดำเนินโครงการว่ามีความเป็นไปได้ มีความเหมาะสม และมีความเพียงพอหรือไม่ ทรัพยากรที่จำเป็น ได้แก่ งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา กลุ่มเป้าหมาย เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน การประเมินปัจจัยนำเข้านำไปใช้

ประโยชน์ในการตัดสินใจหาวิธีดำเนินงานโครงการให้บรรลุเป้าหมาย

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินการบริหารโครงการการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้าของโครงการมาใช้เหมาะสมหรือไม่ กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นจะบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ สารสนเทศต่างๆ จะถูกวิเคราะห์รวบรวม และนำเสนอผู้ดำเนินโครงการ อาจจะต้องการสารสนเทศทุกวัน หรือในตอนเริ่มต้น โครงการเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะที่ดำเนินโครงการไว้เป็นหลักฐาน การประเมินกระบวนการมีประโยชน์ในการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) หรือ จุดด้อย (Weakness) ของโครงการ นำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงการดำเนินโครงการต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ คำนวณเพียงใด โดยนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ มุ่งตอบคำถามว่า โครงการประสบความสำเร็จตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการประเมินจะทำให้ได้สารสนเทศในการพิจารณาตัดสินใจ ยุติ ปรับ ขยาย หรือทำงานเป็นประจำ การประเมินผลผลิตจะทำการประเมิน 2 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินทันทีที่สิ้นสุดโครงการ เรียกว่าการประเมินผลลัพท์ และ 2) การประเมินผลกระทบของโครงการทั้งบวกและลบ

การประเมินตามรูปแบบ CIPP Model ทั้ง 4 ขั้นตอน คือการประเมินบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต สามารถนำไปช่วยในการปรับปรุงโครงการ ทั้งนี้การประเมินในแต่ละขั้นตอนดังกล่าวนำไปช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ 4 ประเภท คือ

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน ได้จากการประเมินบริบท นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจ กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการทั้งวัตถุประสงค์ระยะสั้น และระยะยาวให้สอดคล้องกับแผนในการดำเนินงาน

2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ จากการประเมินปัจจัยนำเข้า นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจวางโครงการ กลวิธีดำเนินงานโครงการ และขั้นตอนการทำงานต่างๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติได้จากการประเมินกระบวนการ นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับการนำโครงการไปสู่การปฏิบัติ ทำให้การทำงานเป็นไปตามแผนที่กำหนด ประสิทธิภาพสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ ได้จากการประเมินผลผลิต นำผลการประเมินไปใช้ตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของโครงการว่าควรจะทำต่อไป ยุติ ล้มเลิก ขยายโครงการ หรือให้ทำเป็นงานประจำ

สุพัทตร์ พิบูลย์ (2551, หน้า 40-41) สรุปรูปแบบการประเมินชิปโมเดลว่า สตีฟเฟิลบีม ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า เป็นกระบวนการรวบรวม พรรณนา จัดทำและจัดกระทำสารสนเทศ เพื่อประโยชน์ต่อการตัดสินใจรายการประเมินและการตัดสินใจประเภทต่างๆ มีดังนี้

1. การประเมินบริบท หรือการประเมินสภาวะแวดล้อมของโครงการ เป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการ เพื่อตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของโครงการชัดเจนหรือไม่ สอดคล้องกับปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ มีแรงต้านแรงเสริมใดๆ หรือไม่ ซึ่งจะนำไปสู่การตัดสินใจกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เหมาะสม

2. การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินความเป็นไปได้ด้านทรัพยากร การพิจารณาเลือกกลวิธีดำเนินโครงการที่เหมาะสม การออกแบบกระบวนการดำเนินโครงการให้มีศักยภาพสูงสุด เพื่อตอบสนองความจำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการประเมินก่อนเริ่มโครงการเช่นเดียวกับบริบท การประเมินปัจจัยนำเข้าจะช่วยผู้บริหารในการตัดสินใจเลือก กลยุทธ์ วิธีดำเนินการ และวางแผนวิธีดำเนินงานของโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินการดำเนินงานเมื่อนำโครงการที่วางแผนไว้ไปสู่การปฏิบัติ เป็นการประเมินขณะดำเนินโครงการเพื่อศึกษาว่าอะไรเป็นจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหา และอุปสรรคของการดำเนินโครงการอะไรที่เป็นปัญหา คุกคามความสำเร็จของโครงการส่วนใดของโครงการ ต้องการปรับปรุงแก้ไขคำตอบของคำถามเหล่านี้ จะทำให้สามารถกำกับดูแล ควบคุมและปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของโครงการได้ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินกระบวนการจะช่วยให้ผู้บริหารทราบความก้าวหน้า จุดแข็ง จุดอ่อนของโครงการ เพื่อการกำกับ ดูแลการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงวิธีการดำเนินโครงการ และเร่งรัดการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ภายใต้ทรัพยากรและเวลาที่กำหนดไว้

4. การประเมินผลผลิตของโครงการ เป็นการประเมินหลังสิ้นสุดโครงการ การประเมินผลผลิตจะตอบคำถามว่า ผลผลิตที่ได้จากโครงการมีอะไรบ้างเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ ความต้องการจำเป็นลดลงหรือไม่อย่างไร ผลการดำเนินงานโครงการคุ้มค่าเพียงใด ควรจะจัดการอย่างไรกับโครงการที่จะติดตามมา ซึ่งคำถามเหล่านี้มีความสำคัญต่อการตัดสินใจความสำเร็จของโครงการ สารสนเทศที่ได้จากการประเมินผลผลิตจะมีประโยชน์ต่อผู้บริหารในการตัดสินใจปรับขยายโครงการ ยุติโครงการ หรือยกฐานะเป็นงานประจำ

จากการศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการแนวคิดการประเมินของสตีฟเฟิลปิม สรุปได้ว่าการประเมินโครงการโดยใช้รูปแบบชิป โมเดล (CIPP Model) เป็นรูปแบบของการประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจเลือกทางเลือกต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยมีการประเมิน 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต โดยการประเมินบริบท เป็นการประเมินเพื่อให้ได้ข้อมูลสำคัญ เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ ความเป็นไปได้ของโครงการ การประเมินปัจจัยนำเข้า เป็นการประเมินเพื่อใช้ข้อมูลตัดสินใจปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยดูว่าปัจจัยที่ใช้จะมีส่วนช่วยให้บรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ การประเมินกระบวนการ เป็นการประเมินระหว่างการทำโครงการเพื่อหาข้อดี และข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ และเป็นการรายงานผลการปฏิบัติงานของโครงการ ส่วนการประเมินผลผลิต เป็นการประเมินเพื่อดูว่าผลที่เกิดขึ้นเมื่อสิ้นสุดโครงการเป็นไปตามวัตถุประสงค์ หรือตามที่คาดหวังหรือไม่ โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมินโครงการ และเพื่อเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นจากการทำโครงการกับเกณฑ์มาตรฐาน หรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แต่ต้น จากแนวคิดดังกล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยมีความคาดหวังว่ารูปแบบการประเมินชิป โมเดล (CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการประเมินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะ

1. ความหมายและคุณลักษณะของจิตสาธารณะ

คำว่า จิตสาธารณะ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

ไชยา ยิ้มวิไล (2550, หน้า 15) กล่าวถึง จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง ความเป็นสาธารณะที่สื่อนัยถึงความรู้ความนึกคิด สถิติปัญญา และความรับผิดชอบของประชาชนที่มีต่อสังคมการเคารพกฎหมาย กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับต่างๆ ของสังคม โดยรวมและหน่วยงานองค์กรที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์ และกฎหมายอย่างเคร่งครัด พยายามหลีกเลี่ยงการละเมิดให้น้อยที่สุดด้วยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม

พระไพศาล วิสาโล (2550, หน้า 52) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง จิตเปี่ยมบุญ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แรงกาย สถิติปัญญาเพื่อสาธารณะชน

พิริยา นิลมาตร (2550, หน้า 11) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักของบุคคลถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้เกิดความปรารถนาที่จะเข้าไปช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหาหรือวิกฤตการณ์ รวมทั้งความผิดปกติที่เกิดขึ้นในสังคม โดยรับรู้สิทธิและหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบต่อ สำนึกถึงพลังของตนว่า สามารถรวมแก้ปัญหา ได้และลงมือกระทำ เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้ และแก้ไขปัญหาพร้อมกับตนในสังคม รวมทั้งองค์ในสังคม

พรพรหม พรรดพวก (2550, หน้า 10) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง กระบวนการคิดและลักษณะของบุคคลที่รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม รวมทั้งคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมความสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกับตน

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550, หน้า 15) กล่าวถึง จิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของหรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้จากความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่แสดงออกมา

สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 11) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง การรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระและเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม
 เหวง โตจิราการ (2550, หน้า 34) กล่าวถึง จิตสาธารณะอย่างกว้างๆ
 ดังนี้

1. อารมณ์ความรู้สึกนึกคิด จิตสำนึกที่เป็นไปเพื่อเป็นประโยชน์
 เกื้อกูล ส่งเสริมสนับสนุนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนคนหมู่มาก
2. ให้กำลังใจ ให้ความอบอุ่น ให้แรงบันดาลใจ แก่ผู้คนในการต่อสู้
 เพื่ออุปสรรคในชีวิตของตน เพื่อจะได้ดำรงตนอย่างปกติสุขในสังคมชุมชน และเข้าร่วมใน
 การสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นแก่ชนในวงกว้าง
3. ในขณะที่เดียวกันอาจจะหมายรวมถึง บทบาทในการลดถอนอำนาจ
 ของกิเลสตัณหาต่างๆ ที่เพิ่มความยึดมั่นถือมั่น ในเรื่อง โลภะ โทสะ โมหะ ของปัจเจกชนให้
 มากมายยิ่งขึ้นไปด้วยก็ได้ หากมนุษย์ถูกมอมเมาให้หลงหัวปักหัวปำในกองกิเลสต่างๆ จะ
 ก่อให้เกิดการเบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ซึ่งก็คือสาธารณชนเกิดความเดือดร้อน อย่างไม่มี
 ที่สิ้นสุด

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2550, หน้า 31-32) กล่าวเสริมอีกว่า จิตสาธารณะ
 หมายถึง การเผื่อแผ่แบ่งปัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูล มีความหมายเดียวกับการทำบุญทำทาน ทั้ง
 เพื่อคนอื่นเป็นตัวเป็นตน กับเพื่อสาธารณะ รวมทั้งคนทั้งชุมชนจนถึงบ้านเมืองประเทศชาติ
 และโลก สิ่งนี้มีวาระแห่งชาติเรียก “ทานและการอาสาสมัคร” แต่มีคนบัญญัติคำขึ้นใหม่ว่า
 “จิตอาสา” บ้าง “จิตสาธารณะ” บ้าง ฯลฯ ล้วนมีความหมายตรงกัน คือ เริ่มจากไม่
 เบียดเบียนตนเอง และคนอื่น แล้วเผื่อแผ่แบ่งปันเอื้อเฟื้อเกื้อกูลผู้คน และชุมชน ทาน และ
 การอาสาสมัครจิตอาสา จิตสาธารณะ ความเสมอภาค ทำให้เกิดจิตสาธารณะอย่าง
 ธรรมชาติ

อมรรัตน์ เจริญชัย (2550, หน้า 44) กล่าวถึง จิตสาธารณะ หมายถึง
 การประพฤติตนทุกๆ ไป ทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมมีความสุข การแสดงความ
 ห่วงใยต่อสังคม รวมถึงผลกระทบของการปฏิบัติตนของบุคคลที่มีผลต่อสังคมและ
 สิ่งแวดล้อม เราต้องมีจิตสาธารณะ ถ้าทำสิ่งใดแล้วเกิดความเสียหายแก่ส่วนร่วมก็ไม่ควร
 ทำ เช่น การทิ้งขยะลงในแม่น้ำลำคลอง ทำให้แม่น้ำเน่าเหม็น ทำให้ปลาตาย คนอยู่ใกล้น้ำ
 ต้องลำบากบ้านเมืองหมดความสวยงาม ถ้าทิ้งเศษอาหารไว้ตามนั้น จะเน่าเหม็นเป็น
 อาหารของแมลงวัน เป็นที่เพาะแมลงให้มากขึ้น ทำความรำคาญไปทั่ว และเกิดเชื้อโรคไม่

ควรทำ คนไทยยังขาดความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคม การสร้างนิสัยและต้องเริ่มจากในบ้าน เมื่อเห็นสิ่งไม่ถูกต้อง ผู้ใหญ่จะต้องบอกเด็กทันที โดยต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ต้องไม่อายุที่จะทำความดี และช่วยกันชมเชยคนทำความดี มาช่วยสร้างจิตสาธารณะให้มากขึ้น

เสาวนีย์ ฉัตรแก้ว (2551, หน้า 20) กล่าวว่า จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ และต้องมีแรงจูงใจภายใน เพื่อผลักดันให้กระทำพฤติกรรมที่ดี ตั้งใจไว้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นจากการรับรู้เหตุการณ์หรือบุคคล แล้วแปลความหมายเข้าสู่ระดับจิตสำนึกใช้แรงผลักดัน และแรงจูงใจให้กระทำ หลังจากคิดวิเคราะห์จนซาบซึ้งสร้างสรรค์ และหาแนวทางในการแก้ปัญหาสาธารณะเหล่านั้น บุคคลที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และแรงจูงใจภายในเปิดกว้างต่อประสบการณ์ จึงเป็นคุณลักษณะที่ทำให้เกิดการมีจิตสาธารณะ ซึ่งไม่ได้อยู่เพียงระดับจิตสำนึกเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดพฤติกรรม จึงทำให้ปัญหาต่างๆ ได้รับการแก้ไข สังคมก็จะมีคุณภาพ

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552, หน้า 24) กล่าวว่า จิตสาธารณะประกอบด้วย คำ 2 คำ คือ จิตสำนึกและสาธารณะ โดยจิตสำนึกเป็นเรื่องของ Mind หรือ Spirit ส่วนสาธารณะนั้นเป็นเรื่องของส่วนรวมที่ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันมีสิทธิในการใช้และการดูแล และรักษาบำรุงร่วมกันโดยลักษณะของสาธารณะมี 3 แบบ คือ พื้นที่สาธารณะ โครงสร้างสาธารณะ เช่น กฎหมาย ระบบโทรคมนาคม สื่อมวลชน และกระบวนการสาธารณะ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, หน้า 14) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เพราะคำว่า “สาธารณะ” มิได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่ง จิตสาธารณะจึงเป็นความรู้สึก การเป็นเจ้าของในสิ่งที่เป็นสาธารณะในสิทธิและหน้าที่ ที่จะดูแลและบำรุงรักษาร่วมกัน เช่น การช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม โดยการไม่ทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำ การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ เช่น โทรศัพท์สาธารณะ หลอดไฟฟ้าให้สว่างตามถนนหนทาง แม้แต่การประหยัดน้ำประปา หรือไฟฟ้าที่เป็นของส่วนรวม โดยใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า ตลอดจนช่วยกันรักษา ให้ความช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก หรือผู้ที่ร้องขอความช่วยเหลือเท่าที่ทำได้ ตลอดจนร่วมมือกันกระทำเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา หรือช่วยกันแก้ปัญหา จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวม

ดวงมณี วรรณสุทธิ (2552, หน้า 14) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์วิจารณ์ถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหา การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันมีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดลอม รับผิดชอบต่อความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหากับคนในสังคมรวมทั้งองค์กรในสังคม

เรียม นมรักษ์ (2552, หน้า 18) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมจากกระบวนการรับรู้ ทำให้เกิดการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อบุคคลทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมควบคู่กับประโยชน์ส่วนตน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของส่วนรวม เกิดการปรารถนาที่จะแก้ไขปัญหาเหล่านั้น เชื่อมั่นในความสามารถของตนและพลังของการรวมกลุ่ม ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมรวมทั้งการปฏิบัติร่วมกันกับผู้อื่นโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, หน้า 21) ได้สรุปความหมายของคำว่า จิตสาธารณะ (Public mind) มีคำว่า “สาธารณะ” (Public) ประกอบด้วย P + U + B + L + I + C ซึ่งหมายถึง

1. Professional ทำงานแบบมืออาชีพ คนไทยทุกคนที่คิดใหม่ ทำใหม่ จะต้องเป็นมืออาชีพ (Profession) รู้สึกในหน้าที่รับผิดชอบ รอบรู้ในงานที่เกี่ยวข้องต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา หาความรู้ใหม่เสมอ
2. Unity เอกภาพ ค่านิยมใหม่ต้องเป็นไปในทิศทางของความสามัคคี ในหมู่คณะ ไม่กลัวการได้หน้า หรืออิจฉาริษยากัน ควรจะฝึกการทำงานเป็นทีม เพราะการที่คนในองค์กรมีเอกภาพ จะช่วยให้การขับเคลื่อนภาระงานที่มวลประชาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลายองค์กรที่คนในองค์กรกลัวการได้ดี เลยไม่มีใครจะทำอะไร คนไทยทุกคนก็ไม่ได้อะไรด้วย แต่ในความเป็นเอกภาพก็ยอมให้มีความแตกต่างได้ แต่อย่าแตกแยก
3. Believe ความเชื่อ คนไทยทุกคนจะต้องทำงานด้วยความเชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง และยึดให้มั่น ถ้าคนไทยทุกคนขาดแล้วซึ่งความเชื่อ การทำงานก็จะขาดพลัง
4. Locally ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนไทยทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อและศรัทธาในความเป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง (Modernization) Local wisdom ในด้านต่างๆ จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ และ

เข้ากับบริบทของสังคมไทย คนไทยทุกคนต้องเลิกดูถูกภูมิปัญญาของคนในระดับรากหญ้า แล้วหันไปสู่วิถีของการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

5. Integrity ความซื่อสัตย์ คนไทยทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดีเพื่อชาติ งานทุกชิ้น จะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

6. Creative สร้างสรรค์ คนไทยทุกคนจะต้องคิดและทำงานที่สร้างสรรค์ พัฒนานวัตกรรม (Innovation) ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคม ต้องไม่หยุดนิ่งต้องมีความเป็นพลวัต ทั้งนี้ ก็เพื่อประชาชนและประเทศชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 45) ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตสาธารณะว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคมด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เกี่ยวกับการมองคุณค่าหรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะ โดยไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา

โกวิท พงษ์ภักดี (2553, หน้า 9) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การแสดง ออกทางความคิดที่ตระหนักถึงประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เสียสละเพื่อส่วนรวมได้ และมีจิตใจเอื้ออาทรต่อบุคคลอื่น

ชลัญชร ชินบุตร (2553, หน้า 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึกและตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ในการที่จะเข้าไปร่วมพิทักษ์รักษาสาธารณะสมบัติด้วยความเต็มใจอย่างไม่มีเงื่อนไข แต่เป็นการกระทำที่มีจิตสำนึกอย่างยิ่งต่อการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และประเทศชาติ

เพชรรุ่ง แยมพจนา (2553, หน้า 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การมีน้ำใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมมีความรับผิดชอบต่อเรื่องของส่วนรวม มีการใช้สิ่งของของส่วนรวมอย่างรับผิดชอบ การถือเป็นที่ในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม มีการแบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติของส่วนรวมนั้น และการไม่ยึดสมบัติของส่วนรวมมาเป็นสมบัติของตนเองหรือของกลุ่ม

กฤษณพงษ์ รักษาภักดี (2554, หน้า 13) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลที่ส่งนัยถึงความรู้ ความนึกคิด สติปัญญาและความรับผิดชอบของประชาชนที่มีต่อสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกสังกัดอยู่ โดยพยายามยึดมั่นต่อกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเคร่งครัด

เจียมจิตต์ ไชยลังกา (2554, หน้า 14) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การให้ผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนเป็นการสมัครใจ เต็มใจ ตั้งใจทำให้ การกระทำที่ทำให้ด้วยจิตวิญญาณ มีความรักความห่วงใย ความปรารถนาดี ความเอื้ออาทรต่อคนอื่นและสังคม รวมไปถึงประเทศชาติบ้านเมือง เป็นการเสียสละทั้งร่างกายแรงใจหรือแรงทรัพย์ ในการทำกิจกรรมหรือทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น เป็นการให้ผู้อื่นอย่างมีความสุขและไม่หวังสิ่งตอบแทนจากการให้นั้น การกระทำที่เสื่อมเสียหรือเป็นปัญหาต่อสังคม ส่วนรวมและประเทศชาติ

ชูศิลป์ นาราหนองแขง (2554, หน้า 17) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง การเข้าร่วมหรือปฏิบัติกิจกรรมที่คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งในกลุ่มคนและในชุมชน สังคมดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นของสาธารณะสมบัติ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา ช่วยเหลือแบ่งปันอาสาร่วมแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับผู้อื่นหรือสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

ศิริ อ่องพิมาย (2554, หน้า 11) กล่าวว่า จิตสำนึกสาธารณะ หมายถึง สำนึกในประโยชน์ สำนึกในผลกระทบที่พึงมีต่อชุมชน และสังคมโดยรวม โดยผู้ที่ต้องรับผลนั้นอาจไม่เห็นตัวตนชัดเจนว่าเป็นบุคคลใด ทราบแต่เพียงว่า สังคมโดยรวมต้องได้รับผลแน่นอน

สมหมาย วิเศษชู (2554, หน้า 14) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิด ประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

อัญชลิกา ผิวเพชร (2554, หน้า 11) กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการวิเคราะห์ วิจัยถึงสาเหตุและกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหา การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน มีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม รับผิดชอบต่อความสามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหา และร่วมแก้ไขปัญหากับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า จิตสาธารณะ คือ พฤติกรรมที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมส่วนรวมเป็นสำคัญ โดยการเอาใจใส่ ช่วยเหลือ อาสาทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เช่น การเสียสละเงิน สิ่งของ เวลา แรงกาย และสติปัญญา เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ด้านการถือ เป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสমบัติส่วนรวม และด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ สมบัติส่วนรวม

2. ความสำคัญของจิตสาธารณะ

ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล (2551, หน้า 7) กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน บุคคลต้องการความช่วยเหลืออยู่มาก การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ มากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงร่วมกันพิจารณาว่าตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มิจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่ จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทย เครือข่ายจิตอาสา เป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยตามปกติแล้ว การทำงานในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่เสี่ยงต่อชีวิตหรือการทำงาน เพราะถือว่าการทำงานด้วยจิตอาสาลงไปทำ แต่เนื้อหาในการทำงานลักษณะนี้กล่าวคือ ทำงานมีความมุ่งหมายต่องานในตัว มีคุณค่าและเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ผู้ทำงานจะเข้าใจความมุ่งหมาย และเห็นประโยชน์แค่ไหน ถ้ามองเห็นประโยชน์แล้วมีแรงกระตุ้น คือศรัทธาวิริยะ ชันติ สติ ปัญญา นี้คือ องค์ประกอบของนักจิตอาสา อันเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานของนักจิตอาสา จำเป็นต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้นแรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงานของจิตอาสา ต้องประกอบด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ ศรัทธา คือการที่มีความเชื่อ ความมั่นใจ เห็นคุณค่า เป็นประโยชน์ของงานนั้นศรัทธาเป็นสิ่งที่สำคัญ เป็นหลักที่อยู่ใใจเรา เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกายหรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้น งานไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็นฐานอยู่ด้วยก็คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง จะรู้สึกถึงความอึดใจ มีความสุขที่ได้จากการให้ และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกมากมายและนี่คือ การทำบุญที่พระพุทธศาสนา

สรรเสริญ

การปลูกฝังจิตใจให้บุคคลมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมเป็นการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดจากภายใน “จิตสาธารณะ” เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญในการปลูกจิตสำนึก ให้คนรู้จักเสียสละ

ร่วมแรงร่วมใจ มีความร่วมมือในการทำประโยชน์เพื่อส่วนร่วม ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม ช่วยกันพัฒนาคุณภาพชีวิต และช่วยแก้ปัญหา และสร้างสรรค์ที่เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมโดยส่วนรวม

เมื่อมองเข้ามาในระดับสถานศึกษา จิตสาธารณะ นับได้ว่าอยู่ในความสนใจของนักการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องอย่างมาก โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดไว้ในมาตรฐานแห่งชาติ มาตรฐานที่ 1 ว่า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ทั้งในฐานะพลเมือง และพลโลก โดยคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข ตัวบ่งชี้คือ กำลังกายกำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และการพัฒนาสังคม ทักษะการเรียนรู้และการปรับตัว ทักษะทางสังคม คุณธรรม จิตสาธารณะ และจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับผู้เรียน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ

ซึ่งต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ โดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ของสถานศึกษาต้องเน้น โดยสถานศึกษากำหนดให้นักเรียนทำกิจกรรมสาธารณะ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551, หน้า 7)

1. ประถมศึกษาปีที่ 1-6 ต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง
2. มัธยมศึกษาตอนต้น ต้องทำกิจกรรม 45 ชั่วโมง
3. มัธยมศึกษาตอนปลาย ต้องทำกิจกรรม 60 ชั่วโมง

โดยหวังให้นักเรียนได้ซึมซับสิ่งดีๆ จากการทำกิจกรรม และเป็นนิสัยติดตัวไปจนโต เพราะถ้าสังคมมีคนที่มีความจิตสาธารณะมากๆ มีความเห็นอกเห็นใจกันจะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ซึ่งการกำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้เรียนนับว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง เพราะการปลูกฝังจิตสาธารณะนั้น ควรทำการปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรม อย่างยิ่ง เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ตัดง่าย” การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับ พัฒนาการของเด็กทั้งร่างกาย และโดยเฉพาะความเหมาะสมด้านพัฒนาการทางจิตใจของ เด็ก จะเป็นการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก เพราะในวัย เด็กจะสามารถเห็นความแตกต่าง สามารถคิดเปรียบเทียบ คิดแยกแยะ เชื่อมโยงได้ เด็กจะ เริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัว แทนการสนใจตนเอง ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะ ให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้นจะทำให้สามารถเผชิญกับความ เปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมต่างชาติ อันส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับ คนในสังคมได้อย่างมีความสุขกายสบายใจตลอดจนเป็นประชาชนที่ดีที่เหมาะสมของ ครอบครัว สังคม และประเทศชาติสืบเนื่องต่อไป

การที่คนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมมากย่อมต้องมีความสัมพันธ์และพึ่งพา อาศัยกันและกัน ถ้าหากคนในสังคมนั้นขาดจิตสาธารณะ จะมีผลกระทบต่อตัวบุคคล ครอบครัว ชุมชน ประเทศ และในท้ายที่สุดคือระดับโลก

ผลกระทบต่อบุคคล ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเอง
2. สร้างความเดือดร้อนให้กับคนอื่น

ผลกระทบต่อครอบครัว ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง
2. การแก่งแย่ง ทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว

ผลกระทบต่อองค์กร ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร
2. ความเห็นแก่ตัว แก่งแย่งชิงดีชิงเด่น
3. การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรเป็นสมบัติส่วนตัว
4. องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพ และคุณภาพของงานลดลงใน

ระดับชุมชน ทำให้เกิดปัญหา คือ

1. ชุมชนอ่อนแอ ขาดการพัฒนา เพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไร ก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่เกิดการพัฒนา และยิ่งนานไป ก็ยิ่งแต่เสื่อมทรุดลง
2. อาชญากรรมในชุมชน อยู่ในระดับสูง
3. ขาดศูนย์รวมจิตใจ ขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ ขาดคนอาสาพาการพัฒนา เพราะกลัวเสียทรัพย์สิน กลัวเสียเวลา หรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น

ในระดับชาติ ถ้าบุคคลในชาติ ขาดจิตสาธารณะจะทำให้เกิด

1. วิกฤตการณ์ภายในประเทศบ่อยครั้ง และแก้ปัญหาไม่ได้เกิดการเปียดเบียน ทำลายทรัพยากร และสมบัติที่เป็นของส่วนรวม
2. ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลัง เนื่องจากขาดพลังของคนในสังคมเมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ ก็จะไม่ได้ผล เพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน
3. เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้อง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

กฤษณ์ พวงพันธ์ (2552, หน้า 15-16) กล่าวว่า การมีจิตสาธารณะเป็นสิ่งที่ต้องดำรงอยู่ในสังคม เพราะจิตสาธารณะเป็นคุณธรรม จริยธรรม อย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ที่เป็นสัตว์สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันบุคคลรู้หน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อสมาชิกในสังคมด้วยความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เกิดความปรารถนาที่จะเข้าไปช่วยเหลือสังคม ต้องการเข้าไปแก้ไขปัญหา หรือวิกฤตการณ์รวมทั้งความผิดปกติที่เกิดขึ้นในสังคม สามารถร่วมแก้ปัญหาได้และลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่างๆ โดยการเรียนรู้และแก้ไขปัญหาพร้อมกับคนในสังคม รวมทั้งองค์กรในสังคม จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิตและส่งผลสู่การกระทำภายนอก ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะเห็นว่าเกิดจากการขาดจิตสำนึกของคนส่วนรวมในสังคม เป็นสำคัญ จิตสาธารณะจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมเยาวชน

โดยสรุป ความสำคัญของการมีจิตสาธารณะ คือ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงรู้จักรักษาประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติซึ่งสามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกสาธารณะด้วยวิธีการต่างๆ จะทำให้เด็กมีความคิดที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะไม่เกิดปัญหาการเอาเปรียบผู้อื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่างๆ จะลดลง และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก็จะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาและมีความสุขร่วมกัน

3. องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ

องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะของบุคคลมีดังนี้

พิริยา นิลมาต (2550, หน้า 23) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะดังนี้

1. ด้านตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม บุคคลเกิดการรับรู้ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง อยู่ในภาวะปกติซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัว และประเทศชาติเป็นภาวะที่จำเป็นต้อง แก้ไขปัญหาให้อยู่ในภาวะปกติ
2. ด้านการวิเคราะห์ วิจัย ทัศนสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมถึงการคิดจำแนกสาเหตุ และกับกระบวนการที่ทำให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ทำให้อยู่ในภาวะไม่ปกติรวมถึงผลกระทบของปัญหาต่างๆ ว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร และร่วมพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่นถึงสภาพปัญหา แนวทางป้องกันและแก้ไข
3. ด้านความรักความเอื้ออาทรความสามัคคีการรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม ซึ่งจำเป็นต้องสร้างขึ้นบนพื้นฐานแห่งความรัก ความเมตตาความเอื้ออาทรและความสามัคคี
4. ด้านการรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อแก้ไข ปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง มั่นใจในความสามารถของตนเองในการที่จะช่วยเหลือ แก้ไขปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมือง กระตือรือร้นต้องการหาวิธีแนวทางและทรัพยากรในการแก้ปัญหา

5. ด้านการลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคมเศรษฐกิจ การเมือง เข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยการริเริ่มของตนเอง หรือเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม

6. ด้านการมีเครือข่าย ในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคม ต้องมีการประสานเพื่อดำเนินการตามแนวทางในการช่วยเหลือสังคม โดยการจัดตั้งกลุ่ม ชมรม ช่วยเหลือสังคม และร่วมมือกับองค์กรของรัฐและเอกชนในการกระทำเพื่อช่วยเหลือสังคม

ศุภรัตน์ ทองอ่อน (2550, หน้า 19) กล่าวถึง องค์ประกอบของจิต สาธารณะว่า คือ องค์ประกอบด้านความรู้มีลักษณะเป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุดิบของ บุคคลหรือเหตุการณ์ต่างๆ ว่าเป็นอย่างไร องค์ประกอบด้านความรู้สึกเป็นลักษณะของอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากที่ได้รับรู้ และองค์ประกอบด้านแนวโน้มเชิงพฤติกรรม โดยมีแนวโน้มที่จะลงมือปฏิบัติหรือร่วมมือในการแก้ไขปัญหา โดยการริเริ่มของตนเองหรือเข้าร่วมในกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสังคม

สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 11) ได้กำหนดองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะจากความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกโดยแบ่งเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มกำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม โดยใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

และทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นที่ที่ที่มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. ยังไม่ยึดครอง ของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตน
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

อัญชลี ยิงรักพันธุ์ (2550, หน้า 18) ได้แบ่งองค์ประกอบจิตสาธารณะ เป็น 3 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำที่จะทำให้เกิด ความเสียหายต่อ ของส่วนรวม ที่ใช้ร่วมกันของกลุ่ม โดยวัดได้จาก 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา เพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี
2. ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด อย่างทะนุถนอม ให้ของส่วนรวมมีความคงทน ใช้ได้นาน

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา สมบัติของส่วนรวม โดยวิสัย ที่ตนทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในการดูแลสมบัติของ ส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดห้องเรียน เมื่อเป็นเวรประจำวัน
2. การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่าง เพื่อส่วนรวมเช่นอาสาพาขยะ ไปทิ้ง อาสาขัดห้องน้ำช่วยเพื่อน

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครอง ของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้น โอกาสของบุคคลอื่น ที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดยวัดจาก 2 ตัวบ่งชี้ คือ

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
2. แบ่งปันหรือเปิดหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

เจษฎา หนูรุ่น (2551, หน้า 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิตสาธารณะ ว่าจะต้องมาจากความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. การใช้หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของ ส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็น สาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความชำรุด เสียหาย โดย แสดงออกดังนี้

1.1 ดูแลรักษาสิ่งของ เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี

1.2 ลักษณะของการใช้ ใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและ

ทะนุถนอม

2. การถือเป็นหน้าที่หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติ เพื่อเป็นส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ในวิสัยของคนสามารถทำได้โดยแสดงออกดังนี้

2.1 ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด

2.2 รับอาสาที่จะทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อส่วนรวม คอยสอดส่อง

ดูแลสาธารณสมบัติของส่วนรวม

3. การเคารพ สิทธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพ สิทธิ ในการใช้ของส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม การไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมนั้น โดยแสดงออก ดังนี้

3.1 ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตัวเอง

3.2 แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552 หน้า 19) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของจิต สาธารณะดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความคิด (Cognition) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับความคิดที่เป็นส่วนของการรู้ หรือเกิดความรับรู้ของความเป็นหลัก เช่น การรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) ความมีเหตุผล (Reasoning) และการใช้ปัญญา (Intellect)

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Effective) เป็นส่วนที่ประกอบทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นความคิดอีกต่อหนึ่ง เป็นส่วนหนึ่งของความรู้สึกทางใจของความเป็นที่รวมเอาความรู้สึกของบุคคลในด้านบวกหรือด้านลบ

3. องค์ประกอบทางการปฏิบัติหรือการกระทำ (Behavior) เป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดแนวโน้มในทางปฏิบัติหรือปฏิกิริยาตอบสนองเมื่อมีสิ่งเร้าที่เหมาะสมซึ่งส่วนนี้ต้องอาศัยความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นพื้นฐาน

การแสดงออกของพฤติกรรมจิตสาธารณะมี 3 องค์ประกอบดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การหลีกเลี่ยงการใช้ หรือการกระทำให้เกิดความขำรด เสียหายต่อส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

- 1) การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวม แล้วเก็บเข้าที่
- 2) ลักษณะการใช้ของส่วนรวม คือรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่าง

ประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 การถือเป็นที่หน้าที่จะมีส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

- 1) การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
- 2) การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มกำหนดตัวชี้วัดจาก

- 1) การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตัวเอง
- 2) การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นสามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ตาราง 1 องค์ประกอบของนิยาม และตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด
* การใช้	<ol style="list-style-type: none"> 1. - การดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ 2. - ลักษณะการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม
* การถือเป็นที่หน้า	<ol style="list-style-type: none"> 1. - การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม 2. - การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
* การเคารพสิทธิ	<ol style="list-style-type: none"> 1. - การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตัวเอง 2. - การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นสามารถใช้ของส่วนรมนั้น

ที่มา ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2552, หน้า 20)

รักใหม่ ลุนศรี (2552, บทคัดย่อ) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิต
 สาธารณะดังนี้

1. การดูแลรักษาความสะอาด นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเอา
 ใจใส่ในการรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ห้องเรียนโรงอาหาร อุปกรณ์ทำความสะอาด
 อุปกรณ์กีฬาห้องสมุดห้องคอมพิวเตอร์ ฯลฯ
2. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม การกล้ารับอาสา
 ที่จะเสียสละเวลาทำงาน รักษาสมบัติของส่วนรวมหรือทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม
3. การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของ
 ห้องเรียนหรือโรงเรียน เช่น การใช้อุปกรณ์การเรียน การใช้ห้องสมุดการยืมหนังสือใน
 ห้องสมุด การใช้ห้องคอมพิวเตอร์ การใช้ก๊อกน้ำในช่วงเวลาแปร่งฟัน การใช้ห้องน้ำห้อง
 ส้วม

เรียม นมรักษ์ (2552, หน้า 103-105) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบลักษณะ
 จิตสาธารณะด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) ผลการวิเคราะห์พบว่า
 องค์ประกอบจิตสาธารณะของนักศึกษาในองค์กรนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง มี
 จำนวน 9 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 มีการติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงชาย
 ความร่วมมือประกอบด้วย รับอาสาจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคม เข้า
 ร่วมกิจกรรมชุมชนหรือสังคม

องค์ประกอบที่ 2 ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี
 ประกอบด้วย การร่วมมืออรณรงค์เพื่อสิ่งแวดล้อมทั้งที่บ้านและที่ทำงานมีส่วนร่วมในการ
 ทำงานกลุ่มทำตามหน้าที่และเคารพข้อตกลงของกลุ่มมีสัมพันธภาพที่อบอุ่นกับผู้อื่น การ
 ปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานความเสมอภาค จริงใจและมีเหตุผลยินดีให้ความช่วยเหลือผู้อื่นทุก
 ครั้งที่มีโอกาสมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันกับผู้อื่นร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีม
 ความรับผิดชอบต่อผลการกระทำของตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุภาพมีน้ำใจเอื้ออาทร
 ต่อประชาชน

องค์ประกอบที่ 3 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม การมีส่วนร่วมใน
 กิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคมการเข้าร่วมและช่วยเหลืองานของส่วนรวมรับอาสา เพื่อทำ
 กิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวมการเห็นความสำคัญของกลุ่มในการช่วยเหลือสังคมริเริ่มทำ
 กิจกรรมบางอย่างเพื่อช่วยเหลือส่วนรวม สามารถร่วมแก้ไขปัญหาและลงมือกระทำในการ

แก้ไขปัญหาแสดงความคิดเห็นในการจัดกิจกรรมทางสังคม เมื่อมีโอกาสรับรู้การกระทำกิจกรรมของสังคม เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสสร้างสรรค์นวัตกรรมบางประการหรือความคิดใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบที่ 4 ความรับผิดชอบต่อสาธารณะประกอบด้วย เก็บของส่วนรวมให้เป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ทำให้ของส่วนรวมเกิดการชำรุดเสียหายดูแล รักษาของส่วนรวมให้อยู่ในสภาพที่ดี แสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคม รับผิดชอบต่อดูแลของใช้ส่วนรวมให้อยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ สามารถนำไปรณรงค์ร่วมกับผู้อื่นถึงการทำกิจกรรมเพื่อสังคม

องค์ประกอบที่ 5 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นประกอบด้วย วางแผนร่วมมือกันพัฒนาสังคมตระหนักถึงและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญมีส่วนร่วมกันก่อให้เกิดความผูกพันร่วมกันการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมการรับรู้รักษาพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์อย่างยั่งยืน

องค์ประกอบที่ 6 มีมาตรฐานในการปฏิบัติงานประกอบด้วย ปฏิบัติงานด้วยยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพปฏิบัติงานและพัฒนางานให้มีคุณภาพ และมาตรฐานที่ดีให้ความสำคัญกับการศึกษาสิ่งใหม่ในทางที่ดีขึ้นกว่าเดิมกล้าเผชิญปัญหาแก้ไขปัญหาโดยยึดหลักเหตุผล มีการกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนการปฏิบัติงาน

องค์ประกอบที่ 7 ยกย่องและให้เกียรติผู้อื่นประกอบด้วย ยกย่องให้เกียรติผู้อื่นเมื่อมีโอกาสใช้สิทธิของตนเอง และให้เกียรติบุคคลอื่นรับรู้ถึงสิทธิของตนเองในการร่วมมือกับหน่วยงานเพื่อทำกิจกรรมสังคม

องค์ประกอบที่ 8 มีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ประกอบด้วยรวมคิดแก้ปัญหาต่างๆ ให้กับหน่วยงานเมื่อมีโอกาสให้ความสนใจและกระตือรือร้นในการแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานอะไรก็ตามที่สามารถเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานก็พร้อมที่จะทำงานนั้น

องค์ประกอบที่ 9 มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมประกอบด้วย สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมสังคม เมื่อมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกเสียสละ เพื่อผู้อื่นมากขึ้นช่วยให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 45) ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ มีดังนี้

1. ตัวชี้วัดที่ 1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน
มีพฤติกรรมบ่งชี้ 3 พฤติกรรม ดังนี้

- 1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู ทำงานด้วยความเต็มใจ
- 1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่น ด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยไม่หวังผลตอบแทน
- 1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. ตัวชี้วัดที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม มีพฤติกรรมบ่งชี้ 3 พฤติกรรม ดังนี้

- 2.1 ดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อม ด้วยความเต็มใจ
- 2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม
- 2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553, บทคัดย่อ) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะดังนี้

1. ด้านช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ
2. ด้านอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ด้วยความสมัครใจ
3. ด้านแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยเหลือแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
4. ด้านการดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
5. ด้านเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม
6. ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

เจนต์จุฬา คำดี (2553, หน้า 17) ได้สรุปไว้ว่า จิตสาธารณะแบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการรู้คิดหมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมให้มีความคงทนถาวรใช้ได้ยาวนาน ไม่นำสิ่งของหรือทรัพย์สินของส่วนรวมมาใช้เพียงผู้เดียว รู้จักแบ่งหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์จากสมบัติของส่วนรวม ได้แก่ ไม่นำอุปกรณ์กีฬากลับไปเล่นที่บ้าน ไม่นำสีของห้องเรียนกับไประบายที่บ้าน ไม่ทำลายป้ายคำขวัญต่างๆ ที่ติดไว้ของโรงเรียน เป็นต้น

2. ด้านการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองหมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ได้แก่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน หมั่นหาความรู้ มีความประหยัด ตรงต่อเวลา มีความซื่อสัตย์ ซื่อสัตย์และเสียสละ เป็นต้น ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของห้องเรียนและโรงเรียน และรู้จักรับอาสาช่วยเหลืองานชุมชนตามกำลังความสามารถที่ตนทำได้ พร้อมทั้งคอยดูแลสอดส่องทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมไม่ให้เกิดการเสียหาย

3. ด้านการใช้และการดูแลรักษาสมบัติของสังคมส่วนรวมหมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการใช้ และการดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม ได้แก่ หลังเข้าห้องน้ำ ห้องส้วมต้องลดน้ำทำความสะอาดทุกครั้ง ทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องเรียน บริเวณรับผิดชอบ ฯลฯ แล้วเก็บอุปกรณ์เข้าที่เดิมอย่างเรียบร้อย ออกจากห้องเรียนทุกครั้ง ปิดไฟ ปิดพัดลมให้เรียบร้อย และรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมอย่างประหยัดทะนุถนอม ระมัดระวังให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

เพชรรุ่ง แยมพจนาน (2553, หน้า 20-22) ได้สรุปไว้ว่าจิตสาธารณะแบ่งองค์ประกอบ ออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านการใช้ กำหนดตัวบ่งชี้จาก
  - 1.1 การดูแลรักษาของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ได้ตัวบ่งชี้ดังนี้
    - 1.1.1 นักเรียนทำความสะอาดและเก็บอุปกรณ์ของห้อง เข้าที่เมื่อใช้เสร็จแล้ว
    - 1.1.2 นักเรียนเก็บอุปกรณ์การเรียนอื่นๆ ของส่วนรวมเข้าที่เดิมหลังจากใช้เสร็จเรียบร้อยแล้ว
    - 1.1.3 นักเรียนเก็บหนังสือที่เป็นสมบัติของห้องไว้ที่เดิมเมื่อใช้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

- หลังจากเลิกเรียนแล้ว
- 1.1.4 นักเรียนปิดไฟปิดพัดลม และหน้าต่างของห้องเรียน
- 1.1.5 นักเรียนหยิบอุปกรณ์ของห้องไปใช้แล้วเก็บคืนที่เดิมอย่างเรียบร้อย
- 1.1.6 นักเรียนเก็บอุปกรณ์กีฬาให้เป็นระเบียบหลังจากเลิกใช้แล้วเก็บเข้าที่เดิม
- 1.2 ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม ได้ตัวบ่งชี้ ดังนี้
- 1.2.1 นักเรียนใช้สีน้ำของห้องอย่างประหยัด ผสมสีน้ำให้เพียงพอกับการใช้งาน
- 1.2.2 นักเรียนใช้อุปกรณ์และวัสดุต่างๆ ของห้องอย่างประหยัดใช้อย่างทะนุถนอมเพื่อให้อุปกรณ์เกิดความคงทนใช้ได้นาน
- 1.2.3 นักเรียนนั่งเก้าอี้ในท่าที่ถูกต้องสุภาพ และไม่โยกเก้าอี้ไปมา
- 1.2.4 นักเรียนใช้คอมพิวเตอร์อย่างถูกวิธี
2. องค์กรประกอบด้านการถือเป็นที่ กำหนดตัวบ่งชี้จาก
- 2.1 การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม ได้ตัวบ่งชี้ ดังนี้
- 2.1.1 นักเรียนทำหน้าที่เวรรักษาความสะอาดตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเคร่งครัด
- 2.1.2 นักเรียนทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามที่กำหนด
- 2.1.3 นักเรียนดูแลห้องสมุดหรือห้องปฏิบัติการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย
- 2.2 การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม ได้ตัวบ่งชี้ ดังนี้
- 2.2.1 นักเรียนรับอาสาช่วยในถังของห้องไปทิ้ง
- 2.2.2 นักเรียนรับอาสาในการเก็บกระดาษในห้องเรียน
- 2.2.3 นักเรียนรับอาสาลบกระดานดำ และปิดหน้าต่าง
- หลังจากเลิกเรียนแล้ว

2.2.4 นักเรียนรับอาสาทำงานในเรื่องที่ตนถนัด และมี
ความสามารถเฉพาะตัว

2.2.5 นักเรียนรับอาสาแจกเอกสารของครูให้เพื่อนๆ

2.2.6 นักเรียนรับอาสารวบรวมแบบฝึกหัดไปส่งครู

2.2.7 นักเรียนรับอาสาช่วยครูแจกอาหารกลางวัน

3. องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิ กำหนดตัวบ่งชี้จาก

3.1 การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตน ได้ตัวบ่งชี้ ดังนี้

3.1.1 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์สิ่งของที่เป็นของส่วนรวมของ
ห้องเรียน ไว้ใช้กับตนเองหรือเก็บไว้ใช้เป็นส่วนตัว

3.1.2 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์ในการเรียนที่เป็นของส่วนรวม
กลับไปใช้ที่บ้าน

3.1.3 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์กีฬาออกไปเล่นที่บ้าน

3.1.4 นักเรียนไม่เก็บหนังสือนอกเวลาของห้องมาไว้ที่ตน

3.2 เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวม

3.2.1 นักเรียนแบ่งปันและเปิดโอกาสให้เพื่อนใช้เครื่อง
คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

3.2.2 นักเรียนแบ่งปันของส่วนรวมของห้องให้เพื่อนได้ใช้

3.2.3 นักเรียนเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้อุปกรณ์กีฬาของ
ส่วนรวมของโรงเรียน

3.2.4 นักเรียนแบ่งปันให้เพื่อนๆ ได้ใช้หนังสือนอกเวลาของ
ห้องเรียน

3.2.5 นักเรียนหยิบกระดาษมาใช้ตามจำนวนที่กำหนดให้
เท่านั้น

3.2.6 นักเรียนให้เพื่อนยืมหนังสือไปอ่าน

ชูศิลป์ นาราหนองแขง (2554, หน้า 25-26) ได้จัดองค์ประกอบของ
จิตสาธารณะ เป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การเข้าร่วมหรือปฏิบัติกิจกรรมที่คำนึงถึงประโยชน์
ของส่วนรวม ทั้งในกลุ่มของตน ในชุมชนและสังคม โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน
  - 1.1 เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นภายในโรงเรียน
  - 1.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกโรงเรียน
2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม
  - 2.1 เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ
  - 2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในระดับจังหวัด

องค์ประกอบที่ 2 การดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นของสาธารณสมบัติ
อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยร่างกาย สติปัญญา โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้

1. ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน
  - 1.1 ดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ของโรงเรียน เช่น โต๊ะเก้าอี้ สุขภัณฑ์ในห้องน้ำห้องส้วม อุปกรณ์การทำความสะอาดต่างๆ
  - 1.2 ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในบริเวณโรงเรียน
2. ดูแลรักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนและสังคม
  - 2.1 ดูแลรักษาสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ภายในบ้าน ตำบล อำเภอ
จังหวัด
  - 2.2 ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

องค์ประกอบที่ 3 ช่วยเหลือแบ่งปัน อาสาร่วมแก้ปัญหาและ
สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้กับผู้อื่นหรือสังคมโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน โดยพิจารณาจากตัวบ่งชี้

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนพิจารณาจาก
  - 1.1 ช่วยพ่อแม่ผู้ปกครองทำงานด้วยความเต็มใจ
  - 1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาด้วยความสมัครใจ
2. ร่วมแก้ปัญหาหรือ ร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นพิจารณาจาก
  - 2.1 แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สิน และอื่นๆ
  - 2.2 ช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

วารุณี วงศ์วิรุฬห์รักษ์ (2554, บทคัดย่อ) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ดังนี้

1. การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม
2. การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้

สมหมาย วิเศษชู (2554, บทคัดย่อ) ได้แบ่งองค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะดังนี้

1. การแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
2. การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน
3. การดูแลรักษาสาธารณสมบัติ และสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ
4. การเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวม ตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ด้วยความกระตือรือร้น

5. การช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ

6. การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม

ธีระพงษ์ มุ่งชู (2558, หน้า 5-6) ได้สรุปแบ่งองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนี้

1. ด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน

1.2 การใช้สมบัติส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัด และทะนุ

ถนอม

1.3 การดูแลรักษา และการใช้สมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม มี 2

องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติของ

ส่วนรวม

2.2 การอาสาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

3. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม

องค์ประกอบย่อย ดังนี้

3.1 การไม่ยึดครองสมบัติส่วนรมนั้นมาเป็นของตน

3.2 การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติส่วนรวมใน

โรงเรียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ตาราง 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ

องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	ปรัชญา นิโสมมาตร 2550	ศรัทธา 2550	คุณธรรม 2550	ยึดหลัก 2550	เจตนา 2551	ช่วยกัน 2552	รักใคร่ 2552	เรียน นมริทธิ์ 2552	สำนักวิชาการและมาตรฐาน 2552	กุหลาบ พงษ์เทพิน 2553	เจนตฤฟ้า คาคี 2553	เพชรสูง แยมพจนนา 2553	ชูศิลป์ นาราหนองแวง 2554	วารุณี วงศ์วิฑูรย์ 2554	สมหมาย วิเศษชู 2554	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม			✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		✓	12	✓
2. การถือป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม			✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓		✓	10	✓
3. การเคารพสิทธิในการใช้สมบัติส่วนรวม			✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓				✓	8	✓
4. ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในซึ่งมีผลกระทบต่อครอบครัวและประเทศชาติ	✓																1	
5. การวิเคราะห์วิจารณ์สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	✓																1	
6. ความรัก ความเอื้ออาทร ความสามัคคี การรวมกลุ่มของบุคคลในสังคม	✓							✓									2	
7. การรับรู้ความสามารถของตนเอง เพื่อแก้ไขปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	✓																1	

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	พริยา นิลมาต 2550	ศุภรัตน์ ทองอิน 2550	สุคนธรส หะวะฒนะ 2550	อัญชลี ยิ่งรักภักดี 2550	เจษฎา หนุงุ่น 2551	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2552	รักไหม สุนครศรี 2552	เรียม นมรักษ์ 2552	สำนักวิชาการและมาตรฐาน 2552	กุหลาบ พงษ์เทพิน 2553	เจนต์จุฬา คาคี 2553	เพชรรุ้ง แยมพจนา 2553	ชูศิลป์ นาราหนองแวง 2554	วารุณี วงศ์วิรุฬห์รักษ์ 2554	สมหมาย วิเศษชู 2554	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
8. การลงมือปฏิบัติ หรือร่วมมือในการแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง	✓																1	
9. การมีเครือข่ายในการทำกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือปัญหาสังคม โดยจัดตั้งกลุ่ม ชมรม ช่วยเหลือสังคม	✓																1	
10. การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับวัตถุดิบของ หรือเหตุการณ์ต่างๆ ของบุคคล		✓															1	
11. อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากที่รับรู้เกี่ยวกับสิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์		✓															1	
12. การติดต่อสื่อสารอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงความร่วมมือ								✓									1	
13. ความรัก ความเอื้ออาทร และความสามัคคี							✓										1	

ตาราง 2 (ต่อ)

องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	พริยา นิลมาต 2550	ศุภรัตน์ ทองอิน 2550	สุนทรสุด หะวะวัฒนะ 2550	อัญชลี ยิ่งรักภักดี 2550	เจษฎา หนุ่รุ่น 2551	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2552	รักไหม สุนครศรี 2552	เรียน นมรักษ์ 2552	สำนักวิชาการและมาตรฐาน 2552	กุหลาบ พงษ์เทพิน 2553	เจนตจุฬา คาคี 2553	เพชรรุ้ง แยมพจนนา 2553	ชวลิต นาราทนองแวง 2554	วารุณี วงศ์วิรุฬห์รักษ์ 2554	สมหมาย วิเศษชู 2554	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ศิวามณี	องค์ประกอบที่ศึกษา
14. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคม การเข้าร่วมและช่วยเหลืองานของส่วนรวม								✓										1
15. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกันตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ								✓										1
16. การมีมาตรฐานในการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักจรรยาบรรณวิชาชีพหลักเหตุผล								✓										1
17. การยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น								✓										1
18. การมีความรู้และความสามารถ ร่วมคิดแก้ปัญหาต่างๆ								✓										1
19. การช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ									✓	✓					✓			3
20. การอาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา ด้วยความสมัครใจ									✓	✓					✓			3

องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะ ด้านจิตสาธารณะของนักเรียน	พริยา นิลมาตราช 2550	ศุภรัตน์ ทองอ่อน 2550	สุคนธรส หุตะวัฒนะ 2550	อัญชลี อึ้งรักพันธ์ 2550	เจษฎา หนูรัมย์ 2551	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ 2552	รักใหม่ สุนศรี 2552	เรียม นมรักษ์ 2552	สำนักวิชาการและมาตรฐาน 2552	กุลลาป พงษ์เทพิน 2553	เจนต์จุฬา คำดี 2553	เพชรรุ่ง แยมพจนา 2553	ชูศิลป์ นาราทหนองแวง 2554	ภาวณี วงศ์วิฑูรย์รักษ์ 2554	สมหมาย วิเศษชู 2554	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
21. การแบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินและอื่นๆ และช่วยเหลือแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น									✓	✓			✓		✓		4	
22. การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและ สังคม								✓	✓	✓			✓		✓		5	

จากตาราง 2 องค์ประกอบหลักของคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะพิจารณา โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 หรือความถี่ 8 ขึ้นไป มี 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนร่วม ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม และด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม

จะขออธิบายรายละเอียดแต่ละองค์ประกอบหลัก ดังนี้

3.1 องค์ประกอบหลักด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมส่วนรวม

การหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้สมบัติส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณะสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เกิดความชำรุดเสียหาย เช่น การไม่ทิ้งเศษขยะในห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน การไม่ขีดเขียนหรือทำลายโต๊ะ เก้าอี้ การใช้ไม้กวาดแล้วเก็บเข้าที่เดิม การใช้หนังสือในห้องสมุดแก้วเก็บเข้าที่ เก็บอุปกรณ์กีฬาให้เป็นระเบียบหลังจากเลิกใช้ การปิดไฟและพัดลมก่อนออกจากห้อง การเปิด-ปิดคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนอย่างถูกวิธี การทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องส้วมทุกครั้งหลังใช้งาน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่ามีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักด้านการหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อสมบัติส่วนรวม ดังนี้

สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 11) ได้กล่าวว่า การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวมใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่
2. ลักษณะของการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

และ ทะนุถนอม

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, หน้า 18) ได้กล่าวว่า การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความเสียหายต่อของส่วนรวมที่ใช้ร่วมกันของกลุ่ม โดยวัดได้จาก

2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวม เช่น เมื่อใช้แล้วมีการเก็บรักษา เพื่อให้สมบัติของส่วนรวมอยู่ในสภาพดี
2. ลักษณะของการใช้ คือ การใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ใช้อย่างทะนุถนอม ให้ของส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน

เจษฎา หนูรุ่ม (2551, หน้า 4) ได้กล่าวว่า การใช้หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของนักเรียนในการใช้ของส่วนรวม การรักษาทรัพย์สิน การดูแลรักษาความสะอาด การไม่ทำลายทรัพย์สินที่เป็นสาธารณสมบัติในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้เกิดความชำรุดเสียหาย โดยแสดงออก ดังนี้

1. ดูแลรักษาสິงของเมื่อใช้แล้ว มีการเก็บรักษาให้คงอยู่ในสภาพดี
2. ลักษณะของการใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

รักใหม่ ลุนศรี (2552, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียนโรงเรียน วัดบ้านโนนกุ๊ก อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา สรุปว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านการดูแลรักษาความสะอาด นักเรียนมีความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดบริเวณโรงเรียน ห้องเรียน โรงอาหาร อุปกรณ์ทำความสะอาดอุปกรณ์กีฬา ห้องสมุดห้องคอมพิวเตอร์

กุหลาบ พงษ์เทพิน (2553, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การสร้างแบบวัดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 สรุปว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านการดูแลรักษา สาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ

เจนต์จุฬา คำดี (2553, หน้า 17) กล่าวว่า การใช้และการดูแลรักษาสมบัติของสังคมส่วนรวมหมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการใช้และการดูแลรักษาทรัพย์สินของส่วนรวม ได้แก่ หลังเข้าห้องน้ำ ห้องส้วมต้องรูดน้ำทำความสะอาดทุกครั้ง ทำความสะอาดห้องน้ำ ห้องเรียน บริเวณรับผิดชอบฯลฯ แล้วเก็บอุปกรณ์เข้าที่เดิมอย่างเรียบร้อย ออกจากห้องเรียนทุกครั้งปิดไฟ ปิดพัดลมให้เรียบร้อยและรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด ทะนุถนอม ระมัดระวัง ให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด

เพชรรุ้ง แยมพจนา (2553, หน้า 20-22) กล่าวว่าองค์ประกอบด้านการใช้ กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ ได้ตัว
ปงชี้ดังนี้

1.1 นักเรียนทำความสะอาดและเก็บอุปกรณ์ของห้องเข้าที่เมื่อใช้
เสร็จแล้ว

1.2 นักเรียนเก็บอุปกรณ์การเรียนอื่นๆ ของส่วนรวมเข้าที่เดิม
หลังจากใช้เสร็จเรียบร้อยแล้ว

1.3 นักเรียนเก็บหนังสือที่เป็นสมบัติของห้องไว้ที่เดิมเมื่อใช้เสร็จ
เรียบร้อยแล้ว

1.4 นักเรียนปิดไฟปิดพัดลม และหน้าต่างของห้องเรียนหลังจาก
เลิกเรียนแล้ว

1.5 นักเรียนหยิบอุปกรณ์ของห้องไปใช้แล้วเก็บคืนที่เดิมอย่าง
เรียบร้อย

1.6 นักเรียนเก็บอุปกรณ์กีฬาให้เป็นระเบียบหลังจากเลิกใช้แล้ว
เก็บเข้าที่เดิม

2. ลักษณะของการใช้ของส่วนรวม รู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด
และ
ทะนุถนอมได้ตัวปงชี้ ดังนี้

2.1 นักเรียนใช้สีน้ำของห้องอย่างประหยัดผสมสีน้ำให้เพียงพอกับ
การใช้งาน

2.2 นักเรียนใช้อุปกรณ์และวัสดุต่างๆ ของห้องอย่างประหยัดใช้
อย่างทะนุถนอมเพื่อให้เกิดความคงทนใช้ได้นาน

2.3 นักเรียนนั่งเก้าอี้ในท่าที่ถูกต้องสุภาพ และไม่โยกเก้าอี้ไปมา

2.4 นักเรียนใช้คอมพิวเตอร์อย่างถูกต้อง

ธีระพงษ์ มุ่งชู (2558, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านการ
หลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน
2. การใช้สมบัติส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัดและทะนุถนอม
3. การดูแลรักษาและการใช้สมบัติส่วนรวมของชุมชน

ตาราง 3 สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย
ต่อส่วนรวม

องค์ประกอบย่อยด้านการหลีกเลี่ยงการ ใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความ ชำรุดเสียหายต่อสมบัติส่วนรวม	สุคนทรส หุตะวัฒน์ 2550	อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ 2550	เจษฎา หนูรัมย์ 2551	รักใหม่ ลุนศรี 2552	กุหลาบ พงษ์เทพิน 2553	เจนต์จุฬา คำดี 2553	เพชรรุ่ง แยมพจนนา 2553	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การดูแลรักษาสมบัติส่วนรวมใน โรงเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8	✓
2. การใช้สมบัติส่วนรวมอย่างประหยัด ทะนุถนอม ระมัดระวัง เพื่อให้สมบัติ ส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน	✓	✓	✓				✓	✓	5	✓

จากตาราง 3 องค์ประกอบหลักด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม มี 2 องค์ประกอบย่อย โดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากร้อยละ 50 หรือความถี่ 4 ขึ้นไปดังนี้

1. การดูแลรักษาสมบัติส่วนรวมในโรงเรียน
2. การใช้สมบัติส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัดทะนุถนอม ระมัดระวัง เพื่อให้สมบัติส่วนรวมมีความคงทนใช้ได้ยาวนาน

ตาราง 4 สรุปนิยาม องค์ประกอบย่อยและพฤติกรรมบ่งชี้ คุณลักษณะ ด้านจิต
สาธารณะ

ด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยาม	พฤติกรรมบ่งชี้
องค์ประกอบ คุณลักษณะ จิตสาธารณะ ด้านการ หลีกเลี่ยงการกระทำที่ ทำให้เกิดความเสียหาย ต่อส่วนรวม	1. การดูแลรักษา สมบัติส่วนรวมใน โรงเรียน	พฤติกรรมที่ แสดงออกเมื่อมี การใช้แล้วมีการ รักษาใช้แล้วเก็บ เข้าที่เดิมไม่ขีด เขียนหรือทำราย วัสดุอุปกรณ์ใน โรงเรียน	1 การใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดต่างๆ เสร็จแล้วเก็บเข้าที่เดิม 2 การใช้หนังสือ ในห้องสมุดแล้วเก็บ เข้าที่ 3.การใช้อุปกรณ์กีฬาแล้วเก็บเข้าที่เดิม 4 การใช้เครื่องคอมพิวเตอร์แล้วปิด เครื่อง และจะเข้าที่เดิมเมื่อใช้เสร็จ 5 การปิดไฟปิดพัดลมและปิดหน้าต่าง ของห้องเรียน หลังจากเลิกเรียน 6 การหยิบอุปกรณ์ของห้องไปใช้แล้ว เก็บคืนที่เดิมอย่างเรียบร้อย
	2. การใช้สมบัติ ส่วนรวมในโรงเรียน อย่างประหยัด ทะนุ ถนอม ระมัดระวัง เพื่อให้สมบัติ ส่วนรวมมีความ คงทนใช้ได้นาน	พฤติกรรมการใช้ สิ่งของอย่าง ทะนุถนอม เพื่อให้ ใช้ได้นาน และ การใช้อย่าง ประหยัดเกิด ความคุ้มค่ามาก ที่สุด	1. ใช้อุปกรณ์และวัสดุต่างๆของห้อง อย่างประหยัด และทะนุถนอม เพื่อให้ อุปกรณ์เกิดความคงทนใช้ได้นาน 2. นั่งเก้าอี้ในท่าที่ถูกต้องไม่โยกเก้าอี้ ไปมา 3. การไม่ขีดเขียนโต๊ะเก้าอี้ 4. การใช้คอมพิวเตอร์อย่างถูกวิธี 5. การปิด- เปิดไฟและพัดลมอย่าง เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม 6. การเปิดอ่านหนังสืออย่างทะนุถนอม

3.2 องค์ประกอบหลัก ด้านการถือเป็นที่หน้าในการดูแลรักษาสมบัติ

ส่วนรวม

การถือเป็นที่หน้าในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวมหมายถึง
พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อส่วนรวมในการดูแลรักษาของส่วนรวมใน
โรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เช่น การทำหน้าที่เวรทำความสะอาดห้องเรียน

การทำความสะดวกบริเวณโรงเรียน การดูแลห้องเรียน และการดูแลห้องปฏิบัติการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย การอาสาบำเพ็ญประโยชน์ การอาสาสมัครงานด้านและเปิดประตูหน้าต่าง หลังจากเลิกเรียน การอาสาแจกเอกสารช่วยครู การอาสารวบรวมแบบฝึกหัดไปส่งครู การอาสาครูช่วยแจกอาหารกลางวัน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัย พบว่ามีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมดังนี้

สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 11) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวม ในวิทยาลัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, หน้า 18) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการถือปฏิบัติหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมของส่วนรวม ในวิทยาลัยที่ตนทำได้ โดยวัดได้จาก 2 ตัวบ่งชี้ดังนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติของส่วนรวม เช่น การทำความสะอาดห้องเรียนเมื่อเป็นเวรประจำวัน
2. การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวมเช่นอาสาบำเพ็ญประโยชน์ ภาษาศาสตร์ห้องน้ำช่วยเหลือ

เจษฎา หนูรุ่ง (2551, หน้า 4) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านการถือปฏิบัติหน้าที่หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมุ่งปฏิบัติเพื่อมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในโรงเรียน ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนในวิทยาลัยที่ตนสามารถทำได้โดยการแสดงออกดังนี้

1. ทำตามหน้าที่และเคารพกฎระเบียบที่กำหนด
  2. รับอาสาที่จะทำ บางสิ่งบางอย่าง เพื่อส่วนรวม คอยสอดส่องดูแล
- สาธารณะสมบัติของส่วนรวม

รักใหม่ ลุนสี (2552, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียนโรงเรียน วัดบ้านโนนกกอก อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา สรุปว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

เพื่อส่วนรวม และการอาสาที่จะเสียสละเวลาทำงานรักษาสम्บัติของส่วนรวม หรือทำ
บางอย่างเพื่อส่วนรวม

เพชรรุ่ง แยมพจนาน (2553, หน้า 20-22) ได้กล่าวว่่าองค์ประกอบด้าน
การถือเป็นหน้าที่กำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมได้ตัวบ่งชี้ดังนี้

1.1 นักเรียน การทำหน้าที่เฝ้ารักษาความสะอาด ตามที่ได้รับ
มอบหมายอย่างเคร่งครัด

1.2 นักเรียนทำความสะอาดบริเวณโรงเรียนตามที่กำหนด

1.3 นักเรียนดูแลห้องสมุดห้องปฏิบัติการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย

2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวมได้ตัวบ่งชี้ดังนี้

2.1 นักเรียนรับอาสาพาขยะในห้องไปทิ้ง

2.2 นักเรียนรับอาสาในการเก็บกระดาษในห้องเรียน

2.3 นักเรียนรับอาสาลบกระดานดำ และปิดหน้าต่างหลังจากเลิก

เรียนแล้ว

2.4 นักเรียนรับอาสาทำงานในเรื่องที่ตนถนัดและมีความสามารถ

เฉพาะตัว

2.5 นักเรียนรับอาสา แจกเอกสารของครูให้เพื่อนๆ

2.6 นักเรียนรับอาสารวบรวมแบบฝึกหัดไปส่งครู

2.7 นักเรียนรับอาสาช่วยครูแจกอาหารกลางวัน

ธีระพงษ์ มุ่งชู (2558, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านการถือ
เป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสम्บัติส่วนรวม มี 2 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติ

ของส่วนรวม

1.2 การอาสาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

ตาราง 5 สังเคราะห์องค์ประกอบย่อยด้านการถือเป็นหน้าที่ในการ ดูแลรักษาสम्บัติ
ส่วนรวม

องค์ประกอบย่อยด้านการถือเป็นหน้าที่ ในการดูแลรักษาสমบัติส่วนรวม	สุคนธรส ทุตะวัฒนะ 2550	อัญชลี ینگรักพัทธ์ 2550	เจษฎา หนูรัตน์ 2551	เพชรรุ้ง แยมพจนา 2553	ธีระพงษ์ มุ่งชู 2558	ความถี่	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแล สมบัติส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓
2. การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม	✓	✓	✓	✓	✓	5	✓

จากตาราง 5 องค์ประกอบหลักด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม มี 2 องค์ประกอบย่อย โดยใช้เกณฑ์พิจารณาร้อยละ 50 หรือความถี่ 3 ขึ้นไป ดังนี้

1. การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติส่วนรวม
2. การอาสาปฏิบัติหน้าที่บางอย่างเพื่อส่วนรวม

ตาราง 6 สรุปนิยาม องค์ประกอบย่อยและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะ
ด้านการถือเป็นหน้าที่ในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นิยาม	พฤติกรรมบ่งชี้
	1. การปฏิบัติหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมายใน	พฤติกรรมที่แสดงถึงการ ปฏิบัติหน้าที่การดูแล	1. การทำหน้าที่เวรทำ ความสะอาดห้องเรียน

องค์ประกอบ คุณลักษณะด้าน จิตสาธารณะด้าน การถือเป็นที่ การดูแลรักษาสัมบัติ ส่วนรวม	การดูแลสมบัติ ส่วนรวม	รักษาสัมบัติส่วนรวมของ โรงเรียน	2. การทำความสะอาด บริเวณโรงเรียน 3. การดูแลห้องสมุดและ ห้องปฏิบัติการอื่นๆ 4. การปฏิบัติหน้าที่ที่ รับผิดชอบในชั้นเรียนเช่น หัวหน้าห้อง เกร็ดญิก
	2. การอาสาปฏิบัติ หน้าที่บางอย่างเพื่อ ส่วนรวม	พฤติกรรมที่แสดงออก ถึงการช่วยทำหน้าที่อื่นที่ ไม่ใช่หน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย	1. การอาสาไปขยะไปเท 2. การอาสาช่วยเก็บของ 3. การอาสาขัดห้องน้ำ 4. การอาสาทำเรื่องที่ตน ถนัดและมีความสามารถ เฉพาะตัว 5. การอาสาแจกเอกสาร ช่วยครูและรวบรวม แบบฝึกหัดส่งครู 6. การอาสาแจกอาหาร กลางวันช่วยครู

3.3 องค์ประกอบหลักด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติ

ส่วนรวม

การเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวมหมายถึง พฤติกรรม
ที่แสดงออกถึงการไม่เห็นแก่ตัว และการเคารพสิทธิของคนอื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม เช่น
ไม่นำอุปกรณ์สิ่งของที่เป็นสมบัติส่วนรวมของห้องเรียนไว้ใช้กับตนเอง หรือเก็บไว้ใช้
ของส่วนตัว ไม่นำอุปกรณ์กีฬาออกไปเล่นที่บ้าน เปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้อุปกรณ์กีฬาของ
โรงเรียนแบ่งปัน และเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน แบ่งปันและเปิด
โอกาสเพื่อนได้ใช้หนังสือนอกเวลาของห้องเรียน เป็นต้น

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยพบว่า มีผู้กล่าวถึง องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวมดังนี้

สุคนธรส หุตะวัฒน์ (2550, หน้า 11) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มโดยวัดได้จาก 2 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

อัญชลี ยิ่งรักพันธุ์ (2550, หน้า 18) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ของส่วนรวมร่วมกันของกลุ่ม โดยไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลอื่นที่จะใช้ ของส่วนรมนั้น โดยวัดได้จาก 2 ตัวบ่งชี้ดังนี้

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
2. แบ่งปันหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

เจษฎา หนูรุ่ง (2551, หน้า 4) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบด้านการเคารพสิทธิหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวม ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันการไม่ยึดครองของส่วนรวมมาเป็นของตน ตลอดจนไม่ปิดกั้นโอกาสของบุคคลที่จะใช้ของส่วนรวม นั้นโดยแสดงออกดังนี้

1. ไม่นำของส่วนรวมมาเป็นของตนเอง
2. แบ่งปันและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ของส่วนรวม

รักใหม่ ลุนสี (2552, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การพัฒนาจิตสาธารณะด้านการรักษาความสะอาดของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโนนกกอก อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมาสรุปว่า ประกอบด้วยองค์ประกอบ ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของห้องเรียนและโรงเรียน เช่น การใช้อุปกรณ์การเรียน การใช้ห้องสมุด การยืมหนังสือในห้องสมุด การใช้ห้องคอมพิวเตอร์ การใช้ก้อนน้ำใน ช่วงเวลาแปรงฟัน การใช้ห้องน้ำห้องส้วม

เจนต์จุฬา คำดี (2553, หน้า 17) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบด้านการรู้คิดหมายถึง การรู้จักใช้สิ่งของส่วนรวมให้มีความคงทนถาวรใช้ได้นานๆ ไม่นำสิ่งของหรือทรัพย์สินของส่วนรวมมาใช้เพียงผู้เดียว รู้จักแบ่งหรือเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้ประโยชน์จาก

สมบัติของส่วนรวม ได้แก่ ไม่นำอุปกรณ์กีฬาออกไปเล่นที่บ้าน ไม่นำสีของห้องเรียนกลับไป
ระบายที่บ้าน ไม่ทำลายป้ายคำขวัญต่างๆ ที่ติดไว้ของโรงเรียน เป็นต้น

เพชรรุ่ง แยมพจนาน (2553, หน้า 20-22) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบ
ด้านการเคารพสิทธิกำหนดตัวบ่งชี้จาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนได้ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1.1 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์สิ่งของที่เป็นของส่วนรวมของห้องเรียน
ไว้ใช้กับตนเองหรือเก็บไว้ใช้เป็นของส่วนตัว

1.2 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์ในการเรียนที่เป็นของส่วนรวมกับไปใช้ที่
บ้าน

1.3 นักเรียนไม่นำอุปกรณ์กีฬา กลับไปเล่นที่บ้าน

1.4 นักเรียนไม่เก็บหนังสือนอกเวลาของห้องมาไว้ที่ตน

2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวม

2.1 นักเรียนแบ่งปันและเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้ เครื่อง
คอมพิวเตอร์ของโรงเรียน

2.2 นักเรียนแบ่งปันของส่วนรวมของห้องให้เพื่อนได้ใช้

2.3 นักเรียนเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้อุปกรณ์กีฬาของส่วนรวมของ
โรงเรียน

2.4 นักเรียนแบ่งปันให้เพื่อนๆ ได้ใช้หนังสือนอกเวลาของห้องเรียน

2.5 นักเรียนหยิบกระดาษมาใช้ตามจำนวนที่กำหนดให้เท่านั้น

2.6 นักเรียนให้เพื่อนยืมหนังสือไปอ่าน

ธีระพงษ์ มุ่งชู (2558, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบด้านการ
เคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 การไม่ยึดครองสมบัติส่วนรมนั้นมาเป็นของตน

1.2 การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติส่วนรวมใน
โรงเรียน

ตาราง 7 สักระยะองค์ประกอบย่อยด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม

องค์ประกอบย่อยด้านการเคารพลีขของ ผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม	สุคนธรส หุตะวัฒน์ 2550	อัญชลี อึ้งรักพันธุ์ 2550	เฉษฎา หนูรุ่น 2551	รักใหม่ ลุนศรี 2552	กฤษดาบ พงษ์เทพิน 2553	เจนต์จุฬา คาคี 2553	เพชรรุ้ง แยมพจนนา 2553	ธีระพงษ์ มั่งชู 2558	คามณี	องค์ประกอบที่ศึกษา
1. การไม่ยึดครองสมบัติส่วนรรมนั้นมา เป็นของตน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8	✓
2. การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่น ได้ใช้สมบัติส่วนรวมในโรงเรียน	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8	✓

จากตาราง 7 องค์ประกอบหลักด้านการเคารพลีขของผู้อื่นในการใช้สมบัติ
ส่วนรรมมี 2 องค์ประกอบย่อยโดยใช้เกณฑ์พิจารณาความถี่ 4 ขึ้นไปร้อยละ 50 ดังนี้

1. การไม่ยึดครองสมบัติส่วนรรมนั้นมาเป็นของตน
2. การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติส่วนรรมในโรงเรียน

ตาราง 8 สรุปรนยามองค์ประกอบย่อยและพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะด้านจิตสธารณะ
ด้านการเคารพลีขของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรรม

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	นยาม	พฤติกรรมบ่งชี้
	1. การไม่ยึดครอง สมบัติส่วนรรมนั้นมา เป็นของตน	พฤติกรรมที่แสดงถึง การเคารพลีขใน การใช้สมบัติส่วนรรม ไม่ยึดครองมาเป็น ของตนเอง	1. การไม่นำเอาอุปกรณ์สิ่งที่เป็น ของส่วนรรมของห้องเรียนไว้ใช้กับ ตนเองหรือเป็นส่วนตัว 2. การไม่นำเอาอุปกรณ์กีฬาไปเล่น ที่บ้าน 3. การไม่นำเอาอุปกรณ์การเรียนที่

			<p>เป็นของส่วนรวมไปใช้ที่บ้าน</p> <p>4. ไม่เก็บหนังสือนอกเวลาของห้อง มาไว้ที่ตน</p>
<p>องค์ประกอบ คุณลักษณะด้าน จิตสาธารณะ ด้านการเคารพ สิทธิของผู้อื่นใน การใช้สมบัติ ส่วนรวม</p>	<p>2. ใช้สมบัติส่วนรวมใน โรงเรียน</p>	<p>สมบัติของส่วนรวม ตลอดจน ไม่ปิดกั้น โอกาสให้คนอื่นใช้ สมบัติส่วนรมนั้น</p>	<p>1. การแบ่งปันและเปิดโอกาสให้ เพื่อนใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ของ โรงเรียน</p> <p>2. การแบ่งปันของส่วนรวมของ ห้องให้เพื่อนได้ใช้</p> <p>3. การเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ใช้ อุปกรณ์กีฬาของส่วนรวมโรงเรียน</p> <p>4. การแบ่งปันให้เพื่อนๆ ได้ใช้ หนังสือนอกเวลาของห้องเรียน</p> <p>5. การหยิบกระดาษมาใช้ตาม จำนวนที่กำหนดเท่านั้น</p> <p>6. ให้เพื่อนยืมหนังสือไปอ่าน</p>

จากการสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องขององค์ประกอบของการมีจิต
 สาธารณะ (ธีระพงษ์ มุ่งชู, 2558, หน้า 58) ได้แบ่งองค์ประกอบหลักด้านการหลีกเลี่ยง
 การกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมได้องค์ประกอบเพิ่มมา 1 องค์ประกอบ คือ
 องค์ประกอบย่อยด้านการดูแลรักษาและการใช้สมบัติส่วนรวมของชุมชน

โดยสรุป องค์ประกอบของการมีจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ

1. ด้านการหลีกเลี่ยงการกระทำที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม
 มี 3 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 การดูแลรักษาสมบัติของส่วนรวมในโรงเรียน

1.2 การใช้สมบัติส่วนรวมในโรงเรียนอย่างประหยัด และทะนุ

ถนอม

1.3 การดูแลรักษาและการใช้สมบัติส่วนรวมของชุมชน

2. ด้านการถือเป็นที่หน้าในการดูแลรักษาสมบัติส่วนรวม มี 2
 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายในการดูแลสมบัติของ
 ส่วนรวม

2.2 การอาสาเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อส่วนรวม

3. ด้านการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้สมบัติส่วนรวม มี 2
 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

3.1 การไม่ยึดครองสมบัติส่วนรมนั้นมาเป็นของตน

3.2 การแบ่งปันหรือการเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้ใช้สมบัติส่วนรวม
 ในโรงเรียน

4. ปัจจัยที่ทำให้เกิดจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะ หรือจิตอาสา หรือจิตสำนึกของสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของ
 ปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ดังนี้ (ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, 2550)

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะทางสัมพันธภาพของ
 มนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งกว่าภาวะทางกายภาพเพียงประการเดียว เป็น
 ภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิด
 สำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่ พ่อแม่ญาติพี่น้อง เพื่อน
 พู่ บุคคลทั่วไป จึงถึงระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา

รวมทั้งภาวะแวดล้อม

2. ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่า ความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปในทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด และนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝน และสะสมสำนึกเหล่านั้น

พิริยา นิลมาต (2550, หน้า 72-73) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมจริยธรรม ด้านความมีวินัย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้านความกตัญญูกตเวทิตา ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ด้านพฤติกรรมกรรมการสอนของครู และด้านการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสำนึกสาธารณะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การมีจิตสาธารณะ เป็นสิ่งที่เกิดจากจิตใจตามธรรมชาติ ไม่สามารถที่จะบังคับให้เกิดได้ แต่สภาพแวดล้อมต่างๆ ในสังคมก็ย่อมที่จะส่งผลกระทบต่อเกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของพลเมือง โดยปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะ (วัลลภ สันติประชา. ออนไลน์, 2558) ประกอบด้วย

1. สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตสำนึกของบุคคล

2. กระบวนการเรียนรู้ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น กระบวนการศึกษา กระบวนการทางสังคมและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม พลเมืองจึงต้องมีองค์ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ ต้องใช้กระบวนการเรียนรู้สังสมผู้คนในสังคมอย่างรอบด้านและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนคือ การรับรู้ สนใจ ไตร่ตรอง ทดลอง การสร้างสำนึก จึงต้องอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์เงื่อนไข และขั้นตอนต่างๆ จินตนาการเป็นพลังของมนุษย์ที่จะดำรงอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี แต่จินตนาการของเด็วอาจไม่พอ ต้องอาศัยสติปัญญาความรู้ในการแก้ปัญหา และกำหนดทิศทางข้างหน้า ดังนั้นผู้ที่มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงสามารถไตร่ตรองหาเหตุผลและทำความเข้าใจ เมื่อเข้าใจแล้วก็จะเห็นความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนั้นต่อไป และอาจนำไปสัมพันธ์กับเรื่องอื่นๆ

3. การที่บุคคลในสังคมเห็นวิกฤตการณ์หรือสภาพปัญหาในสังคมที่สลบซับซ้อนยากแก่การแก้ไข มีวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งนำไปสู่การก่อจิตสำนึกร่วมกัน

สรุปได้ว่า จิตสาธารณะเกิดจากปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งหรือเกิดควบคู่กัน เพราะทุกปัจจัยมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน จิตสำนึกที่มาจากภายนอกเกิดขึ้นจากธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้ว กลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นการ คิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม บุคคลละลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดีเป็นสำนึกที่สร้างเองระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน การพัฒนาจิตสำนึกต้องกระทำควบคู่กันไป ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก จากเอกสารที่เกี่ยวข้องมีการกล่าวถึง จิตสาธารณะโดยภาพรวมของพลเมือง ในด้านการทำสังคมให้เข้มแข็ง เพื่อนำไปพัฒนาประเทศ จิตสาธารณะมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนาบุคคลและมีความสำคัญต่อสังคมด้วย

5. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

การมีจิตสาธารณะเป็นหนึ่งในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งมีทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องต่างๆ ดังนี้

5.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางการเรียนรู้การคิดของเพียเจต์

คุนย็องเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2551, หน้า 15-18) ได้สรุปว่า สติปัญญา หรือความสามารถในการรู้ คิด เป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูง มักเป็นผู้ที่สามารถคิด วิเคราะห์ มีวิจรรณญาณ และสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสาเหตุและผลของการกระทำได้ นักวิชาการทางจิตวิทยาที่ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเรียนรู้ การคิด คือ Jean Piaget ได้เสนอพัฒนาการทางการเรียนรู้การคิดไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

5.1.1 ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (the sensorimotor stage)

เป็นช่วงของเด็กแรกเกิด ถึงอายุ 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความคงที่ของวัตถุ โดยจะเริ่มรับรู้วัตถุที่หายไปจากสายตาของตนที่ยังคงเป็นวัตถุเดิม และไม่ได้หายไปไหน เช่น เมื่อเอากระดาษมาคั่นของเล่นที่เด็กกำลังเล่นที่เด็กกำลังเล่นอยู่ เด็กจะปิดกระดาษเพื่อหาของเล่น แสดงว่าเด็กมีความเข้าใจเกี่ยวกับการคงอยู่ของวัตถุ ในช่วงนี้จะเกิดกระบวนการ 2 ประเภทคือ

1. การดูดซึม (assimilation) เป็นการรับรู้เข้าสู่โครงสร้างเดิม และเข้าสู่ระบบเดิม เป็นการปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับการรู้คิดของตน และปฏิเสธสิ่งที่ไม่เข้ากับการรู้คิดของตน

2. การปรับเปลี่ยน (accommodation) เป็นการปรับความคิดหรือปรับตัว ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำให้บุคคลเกิดความสมดุล (equilibration)

5.1.2 ขั้นก่อนปฏิบัติการ (the preoperational stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน

1. ส่วนแรกปรากฏในเด็กอายุ 2-4 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการทางสรีระมากขึ้น และสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น เรียนรู้และพฤติกรรมใหม่ๆ แต่ความคิดและพฤติกรรมที่เด่น คือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (egocentric) เด็กเชื่อว่าสิ่งที่ตนเห็น ตนเข้าใจนั้น คนอื่นๆ ก็จะได้เห็นและเข้าใจอย่างที่ตนเห็นและตนเข้าใจ ในช่วงนี้เด็กจะมีการเลียนแบบผู้ปกครองมาก ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ท่าทาง กิริยา มารยาท และพฤติกรรม ในช่วงกระบวนการ assimilation เป็นกระบวนการที่ใช้มาก โดยเมื่อเด็กเล่นเด็กจะเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบข้างมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการ accommodation เช่น การเลียนแบบจะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กจากการเรียนรู้ทางสังคม

2. ส่วนที่สองปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้นความคิดแบบอัตวิสัย (Initiative thought) เด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม เด็กอาจยังแยกไม่ออกระหว่างความเพ้อฝัน หรือนิทานกับความเป็นจริง ช่วงนี้พัฒนาการทางความคิดริเริ่มมีมากขึ้น

5.1.3 ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (the stage concrete operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5-7 ขวบ มีความคิดที่จัดเป็นระบบมากขึ้น สามารถคิดทวนกลับมีสังกัดในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก

5.1.4 ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (the stage of formal operations) เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมติ และการคิดแบบเป็นเหตุเป็นผล โดยมีลักษณะระบบคิดเป็น 3 ประการ คือ

1. การสร้างการทบทวนกลับความคิดเกี่ยวกับความจริงกับความเป็นไปได้ (thinking in possibilities) ผู้มีความสามารถในการคิดขั้นนี้ จะสามารถคิดสลับไปมาระหว่างความจริงกับความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นความคิดสมมติ ผู้ที่มีพัฒนาการขั้นนี้ จะสามารถคิดในเชิงนามธรรมได้

2. ความคิดแบบตั้งสมมติฐานจากหลักที่กว้างกว่า

(hypothetical-deductive thinking) ผู้ที่คิดในเชิงนามธรรมได้จะสามารถตั้งสมมติฐานได้ แล้วตรวจสอบสมมติฐานด้วยการวิจัย

3. ความคิดถึงการคิด (thinking about thinking) ผู้ที่คิดในชั้น

นามธรรม แบบระบบขั้นนี้ จะสามารถคิดถึงความหมาย ความสำคัญ คติวิเคราะห์ และหาเหตุผลประกอบการคิดหรือการจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดและการวิจารณ์ตนเองได้

5.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

โคลเบอร์ก ยึดถือทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิด ของเพียเจต์ (piaget) เป็นหลักในการวัดพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นผลของการพัฒนาการทางปัญญา ซึ่งสรุปได้ดังนี้

เด็กวัยแรกเกิด 1-3 ขวบ ปัญญาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจความถูกต้องของการกระทำ เมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 2 อายุ 2-7 ปี เริ่มที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องของการกระทำ เมื่ออย่างเข้าสู่ระยะที่ 3 อายุ 7-12 ปี เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้ แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น จัดประเภทให้เป็นระบบได้ และเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่างๆ ของสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ เมื่อความคิดของเด็กในระยะที่ 2 และ 3 ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเอง และการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความคิดเกี่ยวกับความถูกต้อง-ผิด จึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น ไม่สามารถ เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบโคลเบอร์กจัดอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (preconventional level)

ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมได้ เป็นผู้มีอายุประมาณ 12 ปี ขึ้นไปสามารถเข้าใจบทบาทของบุคคล และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ จะตัดสินความถูกต้องของการกระทำของบุคคลต่างๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องในทำนองนี้จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับเกณฑ์สังคม (convention morality)

สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกะได้เป็นอย่างดี อาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนเองในระดับที่สูงขึ้นอีก อยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (postconventional morality) ซึ่งสามารถตัดสินความถูกต้องเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ของสังคมแล้วไตร่ตรองด้วยตนเองว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการ

กระทำในระดับสูงนี้ต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูง และเป็นผู้ที่ช่างคิด ช่างสังเกต ผู้ที่จะวิพากษ์กฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จากเริ่มวัยรุ่นจนกระทั่ง อายุอย่างน้อย 20 ปีจึงจะทำได้

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แบ่งระดับพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ก่อนเกณฑ์สังคม

ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม

ระดับที่ 3 สูงกว่าเกณฑ์สังคม

ในแต่ละระดับ โคลเบอร์กยังแบ่งพัฒนาการออกเป็น 2 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น เรียงลำดับดังนี้

ระดับที่ 1 : ก่อนเกณฑ์สังคม สังคม (post conventional level)

ชั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง (punishment – obedience orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

ต้องเชื่อฟัง ไม่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่มีการลงโทษ

ไม่ทำความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สิน

ข. เหตุผล

เพื่อหลีกเลี่ยงการลงโทษ

ชั้นที่ 2 เอกบุคคณนิยม การตอบสนองความต้องการ และการชำระแลกเปลี่ยน (instrumental relativist orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

ทำตามกฎเกณฑ์เพื่อเกิดประโยชน์ตนเองในปัจจุบัน

ทุกคนทำในสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของตน

ความยุติธรรมในการชำระแลกเปลี่ยน

ข. เหตุผล

การตอบสนองความต้องการของตนจำเป็นต้อง

คำนึงถึงความต้องการของผู้อื่นด้วย

ระดับที่ 2 กฎเกณฑ์สังคม (conventional morality)

ขั้นที่ 3 ความคาดหวังทางสังคม ความสัมพันธ์ และการ
คล้อยตาม (good boy – nice girl orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

กระทำในสิ่งที่สังคมคาดหวัง

มีความปรารถนาดีและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

ความไว้วางใจ ความรักดี ความเคารพ และความ

กตัญญู

ข. เหตุผล

ต้องการเป็นคนดีในทรรศนะของตนเองและของ

บุคคลต่างๆ ในสังคมต้องการรักษากฎเกณฑ์ต่างๆ ทางสังคมเพื่อรักษาพฤติกรรม ดึงมา
ต่างๆ ให้คงอยู่

ขั้นที่ 4 ระบบสังคมและมีวินัย (law and order
orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

การปฏิบัติตามหน้าที่ของตน

กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่ขัดกับ

หน้าที่ทางสังคมอื่นๆ

การบำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม กลุ่ม หรือ

สถาบัน

ข. เหตุผล

เพื่อให้สถาบันต่างๆ ของสังคมดำรงอยู่ต่อไป

รักษาระบบสังคมให้คงอยู่ ไม่พังทลาย

ระดับที่ 3 สูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม หรือตามหลักการ (post
conventional morality or principled level)

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรืออรรถประโยชน์ และสิทธิส่วนบุคคล (social contract orientation)

ก. สิ่งที่ถูก

การเข้าใจว่าบุคคลในสังคมต่างมีค่านิยมและ

ความเห็นต่างกัน

การเข้าใจกฎเกณฑ์ต่างๆ ในสังคมว่าเกิดจากการตก

ลงกันของบุคคลในสังคม การปฏิบัติตามสัญญาสังคม

ข. เหตุผล

เพื่อประโยชน์และเพื่อพิทักษ์สิทธิของทุกคนในสังคม

ความรู้สึกรู้สึกผูกพันต่อสัญญาสังคมกับบุคคลต่างๆ

ขั้นที่ 6 หลักการจริยธรรมสากล (universal ethical

principle orientation)

ก. สิ่งที่ถูกต้อง

ทำตามหลักการทางจริยธรรมที่ตนเลือกเอง

กฎหมายและสัญญาสังคมที่ถูกต้องควรเป็นไปตาม

หลักการเหล่านี้ เมื่อกฎหมายขัดกับหลักการที่ถูกต้องคือ หลักการสากลเกี่ยวกับความ

ยุติธรรม ซึ่งได้แก่ ความเสมอภาคในสิทธิของมนุษย์ และการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์

ข. เหตุผล

หลักการจริยธรรมสากลเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามหลัก

เหตุผล การเกิดจริยธรรมตามทฤษฎีของโคลเบอร์กนั้น จริยธรรมหรือความเข้าใจเกี่ยวกับ

ความถูกต้อง มิได้เกิดจากการเรียนรู้ มิได้เกิดจากสังคมแวดล้อม แต่เกิดจากการคิดการ

ไตร่ตรองตามเหตุผล แต่ละบุคคล พัฒนาการของจริยธรรมเป็นผลของการสังเกต และการ

คิดไตร่ตรองของบุคคล ผู้ที่ไม่ชอบสังเกตหรือไม่ชอบที่จะคิดไตร่ตรอง พัฒนาการทาง

จริยธรรมก็ไม่เกิด แม้ว่าพัฒนาการทางปัญญาได้เข้าสู่ขั้นสูงแล้วก็ตาม ซึ่งโคลเบอร์กเชื่อว่า

พัฒนาการเกิด เป็นขั้นๆ จากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งตามลำดับอย่างแน่นอนตายตัว

(invariant) ดังนั้น จริยธรรมจึงพัฒนาเป็นขั้นๆ จากขั้นต่ำกว่าไปสู่ขั้นสูงที่ละขั้น ไม่มีการ

ข้ามขั้น ไม่มีการสลับ และไม่ว่าบุคคลจะเติบโตในสังคมใดหรือนับถือศาสนาใด ย่อมมี

ลำดับขั้นการพัฒนาของจริยธรรมที่เหมือนกัน เรียกว่าทฤษฎีพัฒนาเชิงโครงสร้าง

(structural development theory) และทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญา (cognitive

development theory)

5.3 ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของ แครธวอลและคณะ

แครธวอลและคณะ (Krathwohl, Bloom and Masia) ได้ลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคล เป็น 5 ชั้น ดังนี้ (กลุ่มส่งเสริมการเรียนการสอนและประเมินผล. 2548, หน้า 4-6)

5.3.1 ชั้นรับรู้ (receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ชั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา ซึ่งแบ่งเป็น 3 ชั้นย่อย คือ

5.3.1.1 ชั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

5.3.1.2 ชั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝึต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่างเริ่มสะสมความรู้ หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้น แล้วจึงยอมรับ

5.3.1.3 ชั้นการเลือกสรร สิ่งที่ได้รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำ

5.3.2 ชั้นตอบสนอง (responding) เป็นการพัฒนาการที่สูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่ง ในชั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะคือ

5.3.2.1 ชั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา

5.3.2.2 ชั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

5.3.2.3 ชั้นพอใจตอบสนอง เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรมหรือการแสดงออกของผู้อื่น ที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

5.3.3 เห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่า สิ่งใดมีความหมายต่อเขา และสิ่งใดไม่มีค่า ไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่างๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ

5.3.3.1 การยอมรับค่านิยม ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้านั้นๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

5.3.3.2 การแสดงความนิยมในค่านิยม ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย

5.3.3.3 การเข้าร่วมงาน ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่า และปฏิเสธ คัดค้าน ได้แย่ง หรือขัดขวางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

5.3.4 ชั้นจัดระบบ (organization) เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเอง ให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณา ความสัมพันธ์ ระหว่างค่านิยม (value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลายๆ อย่างพร้อมๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น และปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่างๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วย ชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

5.3.4.1 ชั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้นๆ

5.3.4.2 ชั้นสร้างระบบค่านิยม เขาจะพยายามชั่งน้ำหนักค่านิยมต่างๆ เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับ และระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตนเองหรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

5.3.5 ชั้นเกิดกิจนิสัย (characterization) เป็นพัฒนาการที่ต่อจากชั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้น ของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดถือระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะ ตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวาจนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวเขาในที่สุด ชั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย 2 ชั้น คือ

5.3.5.1 ชั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัวตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

5.3.5.2 ชั้นกิจนิสัย ได้แก่การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอจนได้รับการยอมรับจากวงหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตัวเขา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงถึงการเกิดคุณลักษณะเฉพาะนั้นๆ ของบุคคลแล้ว

5.4 ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม

ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม เป็นทฤษฎีเสนอจิตลักษณะ 8 ประการที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดีคนเก่งและมีสุขของคนไทย (ดวงเดือน พันธมนาวิน 2551, หน้า 19-20) ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ราก ลำต้น และส่วนที่เป็นดอก และผลของต้นไม้

ส่วนแรกคือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวลตื่นเต้นไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์
  2. ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้การคิดของ Piaget
  3. ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจและสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น
- ส่วนที่สอง ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

1. ทศนคติค่านิยมและคุณธรรม ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่งค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจ ไม่พอใจแต่สิ่งนั้นและพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น
2. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำเพื่อส่วนรวม มากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีเหตุผลเชิงจริยธรรม (Kohlberg)
3. ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์กล่าวว่สิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใดต่อใครตลอดจน ความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้
4. ความเชื่ออำนาจในตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายนได้ ควบคุมได้ของบุคคล

5. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของ McClelland (1963)

ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและคนเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำความดีละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และประพฤติการตัวอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วนด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดสารเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้ายทำลายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

2. พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

2.2 พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสา ช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ของสังคม เป็นต้น

จากแนวคิดและทฤษฎีที่นำเสนอดังกล่าว สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และความมีจิตสาธารณะซึ่งเป็น 1 ใน 8 ข้อของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

6. แนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะ

ได้มีผู้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาจิตสาธารณะไว้ ดังนี้

กิตติพงษ์ แดงเสริมสิริ (2552, หน้า 24 – 25) กล่าวถึงการสร้างจิตสาธารณะ 3 ประการ คือ

1. การหล่อหลอม โดยผ่านกลไกการเลี้ยงดูหรือการทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง ของครอบครัวจะเป็นทั้งต้นแบบ และภาพสะท้อนการแสดงออกของจิตสาธารณะที่สำคัญของ เยาวชนได้อย่างชัดเจน
2. การเรียนรู้ซึ่งเป็นกระบวนการที่สั่งสมจากการเรียนรู้ประจำวัน การรับรู้ รูปแบบที่เพิ่มความถี่ซ้ำ และตัวอย่างความรู้สึกเชิงคุณค่าที่สื่อสาร และส่งผลสะท้อนกลับใน ความรู้สึกด้านบวกอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ลักษณะความรู้ที่สร้างความคิด เช่น การคิดแบบ เชื่อมโยง การคิดแบบมโนทัศน์ และการคิดแบบองค์รวม เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ในการพัฒนาจิตสาธารณะในด้านการเรียนรู้
3. การจัดการสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และ การแสดงออกด้านพฤติกรรม เช่น โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนใน รายวิชา โดยอาจารย์ ผู้สอนเล่าเรื่องสอดแทรกพฤติกรรมเชิงบวกต่อการแสดงออก ในการ จอตรงในที่สาธารณะ นักเรียนถึงจะรู้สึกถึงผู้อื่นในขณะที่จอตรงทุกครั้งไป นักเรียนกลุ่ม ใหญ่ เมื่อเห็นตัวอย่างของ การจอตรงที่คำนึงถึงผู้อื่นก็มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมไป ด้วยเช่นกัน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2550, หน้า 90) ได้เสนอวิธีการสอนที่ช่วยส่งเสริม คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมซึ่งนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาจิต สาธารณะ ได้ดังนี้

1. การเล่านิทาน เป็นการสอนที่ใช้นิทานเป็นสื่อ ซึ่งครูอาจใช้สื่ออื่นๆ ประกอบได้ เช่น หุ่น ภาพ แผ่นป้ายคำลี และการ์ตูน เป็นต้น
2. การเล่นเกม เกมเป็นการเล่นภายใต้กติกาที่กำหนด โดยมี จุดมุ่งหมายของการเล่นโดยทั่วไป แล้วจะมีการแข่งขันเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ตื่นเต้น เกมที่ควรนำมาใช้ฝึกที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ
3. การใช้กรณีตัวอย่าง เป็นการสอนโดยใช้เรื่อง ที่คัดสรรมาหรือ เขียนขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษา โดยมีประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เรื่องที่เลือกมาใช้ควรเป็นเรื่องที่คล้ายความจริง

4. การใช้บทบาทสมมติ เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนสวมบทบาทเป็นตัวละครในสถานที่สมมติ เช่น การให้นักเรียนแสดงเป็นทเวดาพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน หรือแสดงเป็นผู้มีคุณธรรมในการช่วยเหลือผู้ยากไร้

5. การใช้สถานการณ์จำลอง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กันในสถานการณ์ที่จำลองจากสถานการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความเป็นจริงของสถานการณ์นั้น เช่น การใช้สถานการณ์จำลองจากเหตุการณ์การเข้าไปช่วยเหลือผู้คนที่โดนสึนามิถล่มในภาคใต้ของไทย เป็นต้น

นอกจากนี้ ทิศนา แชมมณี (2550, หน้า 69 – 74) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตสาธารณะ ได้แก่

1. การเล่าประกอบ สื่อต่างๆ โดยเนื้อหาที่งานจะต้องเหมาะสมกับระดับผู้เรียน และเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ

2. การเล่นเกม โดยเกมที่นำมาใช้นั้นจะต้องเกี่ยวกับการฝึกจิตสาธารณะ เช่น เกมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ ความอดทน การมีน้ำใจนักกีฬา การให้อภัยและการเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น

3. การใช้กรณีตัวอย่าง เช่น ข่าว หรือ เหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะโดยตั้ง ประเด็นคำถามให้ผู้เรียนฝึกคิด วิเคราะห์ อภิปราย และแก้ปัญหา เป็นต้น

4. การใช้บทบาท สมมุติ

5. การใช้สถานการณ์จำลองและ

6. การสอนโดยใช้กระบวนการและกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์

Clark (1999, P 178; อ้างถึงใน กนิษฐา นิทัศน์พัฒนา และคณะ 2551 หน้า 35) เสนอแนวคิดในการพัฒนาความเป็นพลเมือง และจิตสาธารณะของนักเรียนว่า มิใช่การพัฒนาความรู้หรือทักษะทางความคิดเท่านั้น แต่ต้องมุ่งไปในการพัฒนาทักษะ การมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง ซึ่งประกอบทักษะดังนี้ 1) การมีอิทธิพลต่อนโยบาย 2) การปฏิบัติตนให้เป็นผู้ตัดสินใจหลัก และผู้จัดทำนโยบาย 3) การสร้างความร่วมมือ ต่อรอง ประนีประนอม และแสวงหาข้อตกลงร่วมกัน 4) การจัดการความขัดแย้ง นอกจากนี้ Clark ได้เสนอแนวทางการพัฒนาทักษะการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองอันจะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองและจิตสาธารณะของนักเรียน ดังนี้

1) การตรวจสอบ การปกครองและผู้ปกครอง ได้แก่การนำเสนอความคิดเห็นผ่าน

สื่อมวลชน การศึกษาวิจัย ในชุมชนการรายงานและการสะท้อนความคิดเห็นผ่าน
 ประสบการณ์ของตนเอง 2) การเข้าไปมีอิทธิพลต่อการปกครองและผู้บริหารได้แก่การเข้า
 ไปมีส่วนร่วมในการปกครองทั้งในห้องเรียน และโรงเรียนของตนเอง การเข้าไปมีส่วนร่วม
 ในกิจกรรมจำลอง บทบาทขอผู้บริหารและองค์กร ทางสังคมต่างๆ สังเกตการทำงานของ
 หน่วยงานภาครัฐและองค์กร ทางสังคมต่างๆ เพื่อแสดงการสนับสนุน ตรวจสอบการ
 ทำงานของหน่วยงานสาธารณะ เสนอกิจกรรมในโรงเรียนและในชุมชน ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรง
 กับชีวิตความเป็นพลเมือง การเมือง และผู้บริหาร

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนา
 ผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 8 ประการ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นใน
 สังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุ
 ตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย
 ได้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ครูประจำชั้น
 ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องร่วมมือการปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นแก่
 ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่างๆ ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น
 แล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนา
 ด้วยวิธีการต่างๆ ดังต่อไปนี้ เช่น (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา 2553 หน้า 70)

1. บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ
2. จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
4. ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจกรรม

ประจำวัน

โดยสรุป แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีจิตสาธารณะนั้น สามารถ
 พัฒนาได้หลายแนวทาง 1) การสอดแทรกในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษา
 คือ การจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการโดยสอดแทรก การมีจิตสาธารณะในรายวิชา
 ต่างๆ ตามหลักสูตรสถานศึกษา 2) การจัดทำโครงการ/กิจกรรมพัฒนาจิตสาธารณะ
 คือ การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมในการพัฒนาการมีจิตสาธารณะของนักเรียน มีการ
 กำหนดเป้าหมาย และนโยบาย สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน

7. โครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน

ความเป็นมา

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 23 ได้กำหนดให้มีการจัดการศึกษาทั้งในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยโดยเน้นความรู้ คู่คุณธรรม และมาตรา 6 ยังได้เน้นให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยในส่วนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้กำหนดให้โรงเรียนทุกแห่งที่อยู่ภายใต้เครือข่ายต้องดำเนินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน และสร้างสำนึกความเป็นไทยเพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้เยาวชนมีจิตสาธารณะ จิตอาสา และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น
2. เพื่อปลูกฝังค่านิยม และพัฒนาจิตสำนึกที่ดีงามในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และชุมชน และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้

การดำเนินกิจกรรมและการติดตาม

แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หมายเหตุ
1. กิจกรรมการพัฒนาศักยภาพครูแกนนำ	1. ผู้บริหารโรงเรียนเข้ารับฟังวัตถุประสงค์ และแนวทางการพัฒนาโครงการ และนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เกี่ยวข้อง 2. ผู้บริหารโรงเรียนส่งรายชื่อครูแกนนำ เข้าอบรมเชิงปฏิบัติการที่ต้นสังกัดจัดขึ้น	
2. กิจกรรมการจัดทำแผน และโครงการพัฒนาจิตสาธารณะ	1. ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะทำงานและมอบหมายงาน 2. ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะทำงานพัฒนาแผนงาน 3. โรงเรียนประชุมกำหนดเป้าหมาย และระบุพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวก	

แนวทางการดำเนินงาน	ตัวชี้วัด	หมายเหตุ
3. กิจกรรมการนิเทศติดตาม	1. ผู้บริหารโรงเรียนแต่งตั้งคณะทำงานนิเทศติดตามภายในและมอบหมายงาน 2. ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมคณะทำงานพัฒนาแผนการนิเทศติดตามภายใน เพื่อวางแผนการปฏิบัติงาน และกำหนดตัวชี้วัดของโรงเรียน และจัดให้มีการประชุมหารือผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอตลอดปี 3. โรงเรียนประสานงานกับผู้นิเทศติดตามของต้นสังกัด	
4. กิจกรรมรายงานความก้าวหน้า	1. ผู้บริหารโรงเรียนจัดประชุมเตรียมนำเสนอรายงานความก้าวหน้ารอบ 6 เดือน และเมื่อครบรอบปี 2. โรงเรียนนำเสนอผลงานความสำเร็จในเวทีที่ต้นสังกัดจัดขึ้น	
5. กิจกรรมประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในโรงเรียน	1. ผู้บริหารโรงเรียนประชุมรวบรวมผลการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ทุกโครงการ/โครงการเพื่อสะท้อนการปฏิบัติ 2. โรงเรียนจัดประเมินผลพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น และพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ลดลง	
6. การบริหารจัดการกิจกรรมการพัฒนาโครงการพัฒนาจิตสาธารณะ	1. ผู้บริหารโรงเรียนสร้างการมีส่วนร่วมในการวางแผนการปฏิบัติงาน กำหนดตัวชี้วัด กำกับติดตามการปฏิบัติงาน แก้ไขปัญหา และประเมินผล 2. ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนา 3. ผู้บริหารโรงเรียนเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินโครงการให้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน	

สรุป โครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้กำหนดให้โรงเรียนทุกแห่งที่อยู่ภายใต้เครือข่ายต้องดำเนินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในโรงเรียน และสร้างสำนึกความเป็นไทย เพื่อพัฒนาเด็กไทยอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อให้เยาวชนมีจิตสาธารณะ จิต

อาสา และรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น และ 2) เพื่อปลูกฝังค่านิยม และพัฒนาจิตสำนึกที่ต้งามในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และชุมชน และการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้ มีการดำเนินโครงการกิจกรรม และการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

บริบทสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23

ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา ตามที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 กำหนดให้มีเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นั้น อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 37 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 และมาตรา 8 และมาตรา 33 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2553 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการโดยคำแนะนำของสภาการศึกษา เมื่อคราวประชุมครั้งที่ 2/2553 วันที่ 17 สิงหาคม 2553 จึงกำหนดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 42 เขต โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ประกอบด้วยจังหวัดสกลนคร และให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองจังหวัดสกลนคร

วิสัยทัศน์ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 คือ เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาสู่สากล และเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

พันธกิจ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้แก่

1. เร่งรัดพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม
2. ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสู่สากล

3. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียนเป้าประสงค์ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้แก่

1. ผู้เรียนทุกคนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ
2. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่อนุบาลจนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพทั่วถึงและเสมอภาค
3. ครูและบุคลากรทางการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเต็มตามศักยภาพ
4. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งตามหลักธรรมาภิบาลและเป็นกลไกขับเคลื่อนการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่คุณภาพระดับมาตรฐานสากล
5. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนกลาง ลดบทบาทและกระจายอำนาจสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา รวมทั้งบูรณาการการทำงานภายในสำนักต่างๆ

กลยุทธ์ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ได้แก่

1. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตรและส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้
2. ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
3. ขยายโอกาสทางการศึกษาให้ทั่วถึงครอบคลุมผู้เรียนให้ได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ
5. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการกระจายอำนาจทางการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและความร่วมมือกับองค์กรส่วนท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 ตั้งอยู่ที่ถนนใสสว่าง ตำบลธาตุเชิงชุม อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร รหัสไปรษณีย์ 47000 มีโรงเรียนในสังกัดทั้งสิ้น จำนวน 45 โรงเรียน จำแนกตามขนาดได้ ดังนี้

ขนาดเล็ก (นักเรียน 1-499 คน) จำนวน 16 โรงเรียน

ขนาดกลาง (นักเรียน 500 -1,499 คน) จำนวน 20 โรงเรียน

ขนาดใหญ่ (นักเรียน 1,500-2,499 คน) จำนวน 5 โรงเรียน

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (นักเรียน 2,500 คนขึ้นไป) จำนวน 4 โรงเรียน

มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 42,782 คน มีครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งหมด 2,411 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2559) จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 124 คน ข้าราชการครู จำนวน 2,084 คน พนักงานราชการ จำนวน 106 คน และลูกจ้างประจำ จำนวน 97 คน

มีการแบ่งสหวิทยาเขตออกเป็น 8 สหวิทยาเขต ตามพื้นที่ซึ่งเป็นที่ตั้งของโรงเรียน ได้แก่

1. สหวิทยาเขตสกลราช มีจำนวน 4 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนสกลราชวิทยานุกูลโรงเรียนคำเพิ่มพิทยา โรงเรียนท่านผู้หญิงจันทิมาพึงบารี โรงเรียนท่าแร่ศึกษา
2. สหวิทยาเขตปัญจวิทย์ มีจำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนธาตุนารายณ์วิทยา โรงเรียนกุสุมาลย์วิทยาคม โรงเรียนดงมะไฟวิทยา โรงเรียนโพธิ์แสนวิทยา และโรงเรียนโพนพิทยาคม
3. สหวิทยาเขตเบญจพัฒน์ มีจำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนสกลนครพัฒนศึกษา โรงเรียนร่มเกล้า โรงเรียนเต่างอยพัฒนศึกษา โรงเรียนด่านม่วงคำวิทยาคม และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติฯ
4. สหวิทยาเขตดำรงธรรม มีจำนวน 8 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนพังโคนวิทยาคม โรงเรียนลำปลาหางวิทยา โรงเรียนข้างมิ่งพิทยาคม โรงเรียนภูริทัตต์วิทยา โรงเรียนบะฮีวิทยาคม โรงเรียนบ้านบัวราษฎร์บำรุง โรงเรียนพรรณาวุฒาจารย์ และโรงเรียนเทพสวัสดิ์วิทยา
5. สหวิทยาเขตลุ่มน้ำอูน มีจำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนมัธยมวาริชภูมิ โรงเรียนธรรมบวรวิทยา โรงเรียนวาริชวิทยา โรงเรียนนิคมน้ำอูนเจริญวิทยา โรงเรียนส่องดาววิทยา และโรงเรียนกุดบากพัฒนาศึกษา

6. สหวิทยาเขตสว่างศึกษา มีจำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนสว่างแดนดิน โรงเรียนหนองหลวงศึกษา โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โรงเรียนโคกสีวิทยาสรรค์ โรงเรียนเวียงพิทยาคม และโรงเรียนบงเหนือพิทยาคม

7. สหวิทยาเขตลุ่มน้ำยาม มีจำนวน 5 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนมัธยมวานรนิวาส โรงเรียนหนองแวงวิทยา โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา โรงเรียนโพนงามศึกษา และโรงเรียนท่าสงครามวิทยา

8. สหวิทยาเขตลุ่มน้ำสงคราม มีจำนวน 6 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านม่วงพิทยาคม โรงเรียนโพธิ์ชัยของพิทยาคม โรงเรียนคำตากล้าราชประชานุเคราะห์ โรงเรียนศึกษาประชาสามัคคี โรงเรียนเจริญศิลป์ “โพธิ์คำอนุสรณ์” และโรงเรียนกุฉีเหืองคำพิทยาคาร

จากการศึกษาบริบทการจัดการศึกษาลำดับงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม ศึกษา เขต 23 สรุปได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาสู่สากล และเตรียมพร้อมเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้จัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับตามหลักสูตร และส่งเสริมความสามารถด้านเทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นไทย และวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนได้รับโอกาสในการพัฒนาเต็มตามศักยภาพการจัดกิจกรรม หรือโครงการการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

กมล จิตรแข็ง (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนบ้านยางแดง ปีการศึกษา 2550-2551 เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระหว่างก่อนและหลังดำเนินการ ตามโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้สอนและผู้ปกครอง ที่มีต่อโครงการ

พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่าหลังดำเนินการตามโครงการ นักเรียนมีคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมโดยรวม และรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน คือ การรักษาศีล การปฏิบัติสมาธิ และการสร้างปัญญา อยู่ในระดับพอใจมาก ผลการศึกษาความเห็นของผู้ปกครอง อยู่ในระดับพอใจมาก และผู้ปกครองมีความคิดเห็นในเรื่องนี้แตกต่างกันน้อย ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนและการรับรู้ของครูผู้สอน ระหว่างก่อนกับหลังดำเนินการตามโครงการ พบว่า ปีการศึกษา 2550 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 1-2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ปีการศึกษา 2551 นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 หลังดำเนินการตามโครงการ นักเรียนมีคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมทั้ง 3 ด้าน คือ การรักษาศีล การปฏิบัติสมาธิ และการสร้างปัญญาสูงกว่าก่อนดำเนินการตามโครงการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูผู้สอนและผู้ปกครอง ที่มีต่อโครงการในปี 2550 โดยรวมอยู่ในระดับมากและความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้ปกครองในทุกเรื่องแตกต่างกันน้อย ปีการศึกษา 2551 หลังดำเนินการตามโครงการ ครูผู้สอนและผู้ปกครองมีความพึงพอใจมากที่สุด และความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้ปกครองในทุกเรื่องแตกต่างกันน้อย

ธงชัย ค้อโนนแดง (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนเจริญวิทยา อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จากการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของโรงเรียนเจริญวิทยา โดยรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ด้านบริบทของโครงการมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านกระทบ ด้านผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยเบื้องต้น ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียนเจริญวิทยา ด้านบริบทของโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ความสอดคล้องของโครงการกับหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน รองลงมา คือ ความสอดคล้องของโครงการกับนโยบายของโรงเรียน โครงการมีความเหมาะสมกับสภาพความต้องการของนักเรียนโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และชุมชน และโครงการมีความเหมาะสมกับบทบาท และหน้าที่ของโรงเรียน และโครงการมีความสอดคล้องกับสภาพชุมชน ตามมมลำดับ

2. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียน เจริญวิทยา ด้านปัจจัยเบื้องต้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ระบบการบริหารภายในโรงเรียน เอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรม รองลงมา คือ สถานที่ดำเนินโครงการเพียงพอและเหมาะสม และวิทยากร มีความรู้ และความสามารถเหมาะสม ตามลำดับ

3. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียน เจริญวิทยา ด้านกระบวนการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานตามโครงการชัดเจน รองลงมา คือ การประชุม วางแผน การดำเนินกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการแสดงตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรมครูพระสอนวิชาพระพุทธศาสนา กิจกรรมการจัดนิทรรศการวันสำคัญทางศาสนา และมีการนำผลประเมินมาปรับปรุงการปฏิบัติงาน ตามลำดับ

4. ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียน เจริญวิทยา ด้านผลผลิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก จะอยู่ในด้านการปลอดยาเสพติดทั้งหมด กล่าวคือ นักเรียนไม่สนับสนุนหรือเปิดโอกาสให้มีการเสพหรือค้าสิ่งเสพติด ให้โทษใน สถานที่ของตนมากที่สุด รองลงมา คือ นักเรียนไม่เสพ สิ่งเสพติดให้โทษ และไม่เกี่ยวข้อง กับการค้าสิ่งเสพติดให้โทษ ตามลำดับ

5. ผลการผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของโรงเรียนเจริญวิทยา ด้านผลกระทบของโครงการที่ส่งผลถึงกลุ่มตัวอย่าง โดยรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนแสดงออกซึ่งความกตัญญูกตเวที (ผลกระทบต่อผู้ปกครอง) มากที่สุด รองลงมา คือ สถิติการไม่ส่งงานของนักเรียนลดลง และสถิติการลงโทษนักเรียนที่กระทำความผิดน้อยลง (ผลกระทบต่อนักเรียน) และการใช้ งบประมาณด้านการจัดซื้อวัสดุสิ้นเปลืองของโรงเรียนลดน้อยลง (ผลกระทบต่อโรงเรียน) ตามลำดับ

ประดาบชัย ตระชอง (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนนวมินทราชูทิศ ปีการศึกษา 2551 ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการดำเนินงาน โครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียน นวมินทราชูทิศ ในด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตของโครงการ โดยใช้รูปแบบการประเมินชิป โมเดล (CIPP Model) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 571 คน

แบ่งเป็น ครู 36คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน 15 คน นักเรียน 260 คน ผู้ปกครองนักเรียน 260 คน สรุปได้ดังนี้ผลการประเมินด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ก่อนการดำเนินการ และหลังการดำเนินการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า ก่อนการดำเนินการ โดยภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด หลังการดำเนินการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านกระบวนการพบว่า ก่อนการดำเนินการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และหลังการดำเนินการ โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินด้านผลผลิตในด้านพฤติกรรม ของนักเรียนที่แสดงออกด้านคุณธรรมจริยธรรม พบว่า ก่อนดำเนินโครงการ โดยภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง หลังดำเนินโครงการ โดยภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมาก ในส่วนของผลสัมฤทธิ์ของกิจกรรมโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ คือ การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ผู้บริหารต้องให้ความสนใจ โดยกำหนดนโยบายที่ชัดเจนจัดบุคลากรที่รับผิดชอบที่ชัดเจนให้ขวัญกำลังใจ สนับสนุนปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ดำเนินการนิเทศ กำกับติดตามการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องบุคลากรต้องมีความตระหนัก และร่วมดำเนินการทุกคน ทุกขั้นตอน มีการร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ และผู้บริหารมีการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิด ควรจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย สถานที่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรม ผู้ปกครอง ชุมชน ต้องเข้าใจและร่วมมือในการดูแลบุตรหลานร่วมกับโรงเรียน สุดท้ายคือ ควรมีการเผยแพร่ แลกเปลี่ยนวิธีดำเนินการดำเนินโครงการระหว่างโรงเรียน หรือ หน่วยงาน เพื่อปรับปรุงพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

ทวีศักดิ์ อริยวัฒน์วงศ์ (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียน โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ครูผู้สอน จำนวน 114 คน และนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 และช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 338 ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ความคิดเห็นของครูผู้สอน ต่อโครงการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียน โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยาทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านบริบท (Context) หลักการวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการพัฒนาวิสัยทัศน์นักเรียน มีความเหมาะสมในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ มีความเพียงพออยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ (Process) กระบวนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การพัฒนาบุคลากร และการติดตามประเมินผล มีการ

ปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ด้านผลผลิต (Product) ความคิดเห็นของครูต่อการพัฒนาวิสัย
ของนักเรียนอยู่ในระดับมากด้านผลกระทบ (Impact) ครูมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาวิสัย
ของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียน ต่อการพัฒนาวิสัยของนักเรียน
โรงเรียนวัดไร่ขิงวิทยา ด้านผลผลิต (Product) โดยภาพรวมนักเรียนมีวิสัยในสภาพที่เป็น
จริงอยู่ในระดับมาก

อุดม ภัคดีโยธา (2551, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการระบบดูแล
ช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองบัว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดุสิต เขต 2
เพื่อประเมินบริบทของโครงการ ประเมินปัจจัยของโครงการ ประเมินกระบวนการดำเนิน
โครงการ และประเมินผลผลิตของโครงการในด้านผลสำเร็จ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ
ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง การประเมินใช้รูปแบบการประเมินแบบซิป โมเดล (CIPP)
กลุ่มของผู้ให้ข้อมูลมีจำนวนทั้งสิ้น 350 คน แบ่งเป็นผู้บริหารและครู จำนวน 15 คน
นักเรียน จำนวน 160 คน ผู้ปกครอง จำนวน 160 คน และกรรมการสถานศึกษา จำนวน
15 คน ผลการประเมินและข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้ ผลการประเมิน พบว่า ผ่านเกณฑ์การ
ประเมิน 12 ตัวชี้วัด ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมิน 3 ตัวชี้วัด ประเด็นการประเมินทุกประเด็น
ผ่านเกณฑ์การประเมิน และภาพรวมของโครงการปรากฏดังนี้

1. บริบทของโครงการอยู่ในระดับน้อย และตัวชี้วัดทั้ง 2 ตัวชี้วัด คือ
ความต้องการจำเป็นในการจัดทำโครงการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด และความเป็นไปได้ในการ
ดำเนินงาน อยู่ในระดับน้อย

2. ปัจจัยของโครงการอยู่ในระดับปานกลาง และตัวชี้วัดทั้ง 5 ตัวชี้วัด คือ
มีครูเพียงพอที่จะดำเนินโครงการ อยู่ในระดับปานกลาง งบประมาณเพียงพอในการดำเนิน
โครงการ อยู่ในระดับปานกลาง วัสดุและอุปกรณ์ในการดำเนินโครงการ อยู่ในระดับน้อย
เครื่องมือในการดำเนินงาน อยู่ในระดับปานกลาง และความเหมาะสมของกิจกรรม อยู่ใน
ระดับปานกลาง

3. กระบวนการดำเนิน โครงการอยู่ในระดับปานกลาง และตัวชี้วัดทั้ง 5
ตัวชี้วัด คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง การคัดกรองนักเรียน
อยู่ในระดับปานกลาง การส่งเสริมและพัฒนา อยู่ในระดับปานกลาง การป้องกันช่วยเหลือ
และแก้ไข อยู่ในระดับปานกลาง และการส่งต่อ อยู่ในระดับน้อย

4. ผลผลิตของโครงการอยู่ในระดับมาก และตัวชี้วัดทั้ง 3 ตัวชี้วัด คือ ความสำเร็จ อยู่ในระดับมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อยู่ในระดับปานกลาง ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง อยู่ในระดับปานกลาง และผลการประเมินโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

กาญจนา อิมจีน (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนบางป่อวิทยาตม จังหวัดสมุทรปราการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน จำนวน 334 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นการประเมินด้านบริบท ด้านปัจจัย ด้านกระบวนการดำเนินงาน และด้านผลผลิต ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านบริบท ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับนโยบายและเป้าหมาย โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อม ความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก
3. ด้านกระบวนการดำเนินงาน ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีความเหมาะสมของการดำเนินงานของโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
4. ด้านผลผลิต ผลการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม มีประสิทธิผลของการดำเนินงานที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ประมวล ฝอฝน (2555, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนวัดบางนาใน สำนักงานเขตบางนา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและครูผู้สอน จำนวน 38 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 13 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 240 คน และผู้ปกครอง จำนวน 240 รวมจำนวนทั้งสิ้น 566 คน ผลการประเมินโครงการสรุปได้ดังนี้

1. ด้านปัจจัยพื้นฐานสภาวะแวดล้อมของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่ามากที่สุด ได้แก่ ด้านความพร้อมและทรัพยากร และด้านความต้องการจำเป็นของโครงการ ส่วนด้านวัตถุประสงค์ของโครงการ และความเป็นไปได้ของโครงการ อยู่ในระดับมาก

2. ด้านกระบวนการปฏิบัติระหว่างดำเนินโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

3. ด้านผลผลิตของโครงการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายประเด็น พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความพึงพอใจของผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการ มีผลประเมิน อยู่ในระดับมาก และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ผลการประเมินกิจกรรมตามโครงการ มีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก

เพียงแพทย์ เสนโสย (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม โรงเรียนวัดพระชะเออธรรม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและครู จำนวน 42 คน 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 267 คน 4) ผู้ปกครอง นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 267 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 566 คน ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม โรงเรียนวัดพระชะเออธรรม สำนักงานเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า

1. ด้านบริบท (Context) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
3. ด้านกระบวนการ (Process) ผลการประเมิน ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก
4. ด้านผลผลิต (Product) ผลการประเมินพบว่า ด้านการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ผลการประเมินความพึงพอใจ ในภาพรวม มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และผลการดำเนินงานของกิจกรรมตามโครงการ ทั้ง 7 กิจกรรม ในภาพรวมมีระดับปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Warsaw (1978, p. 1450–1451) ได้ทำการศึกษาเด็กชายและเด็กหญิงจำนวน 96 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก ผลการวิจัยพบว่าเพศไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็ก แต่กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจจะส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้น

Bear (1980, p. 4961) ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ของการให้เหตุผลด้านจริยธรรมกับปัญหาที่มีต่อพฤติกรรมและสติปัญญา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับพัฒนาการทางจริยธรรม ปัญหาทางความประพฤติและสติปัญญา โดยใช้ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมืองไอโอวา จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กแบบวัดระดับสติปัญญาของสแตนฟอร์ด (Stanford) และแบบวัดปัญหาทางความประพฤติ ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่มีสติปัญญาสูง สามารถพัฒนาให้เหตุผลเชิงจริยธรรมได้สูง ตรงข้ามกับเด็กที่มีระดับสติปัญญาต่ำ มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่ต่ำด้วย

McMullen (1985, p. 616) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยและระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเน้นพัฒนาวิจัยรุ่น พบว่าปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะนักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยืดหยุ่นได้ โรงเรียนได้ให้ความสนใจเอาใจใส่ และมีระเบียบวินัยการวิจัยได้สนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังนี้

1. ฝึกครูในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน
2. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในโรงเรียน
3. กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษากำหนด

แนวทางของพฤติกรรม

4. กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักเรียนชั่วคราว
5. วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อยๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี
6. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของ

โรงเรียน

Enciso (2001, p. 961) ได้ศึกษาการรับรู้ เกี่ยวกับวินัยของนักเรียน อันเป็นการศึกษาทัศนคติของนักเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียน เพื่อทราบถึงทัศนคติเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องวินัยนักเรียน ครูและผู้บริหารโรงเรียน โดยศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง ซึ่งมีนักเรียนประมาณ 1,700 คน และครู 69 คน โดยวิเคราะห์หาค่า t-test พฤติกรรมความไม่มีวินัยของนักเรียนที่ศึกษา ได้แก่ การกระทำและคำพูดที่ไม่เหมาะสม จากผลการศึกษา พบว่า ครูแก้ไขปัญหาวินัยนักเรียนในทางที่ผิด และครูยังหาวิธีการในการควบคุมวินัยนักเรียนไม่ได้ ผู้บริหารรู้สึกว่าคุณครูควบคุมวินัยนักเรียนได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการจัดการชั้นเรียนของครู ส่วนนักเรียนเชื่อว่า ผู้ปกครองมีความสำคัญที่สุดของกระบวนการพัฒनावินัย

Anthony (2002, p. 1240-A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมลักษณะบุคคลศึกษา ที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทโรงเรียนหนึ่ง เพื่อวิเคราะห์การประมาณค่า และความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะบุคคลที่ระบุไว้ตามที่เสนอในโปรแกรมนี้ และเพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมในระหว่างการดำเนินโปรแกรมนี้ วิธีการศึกษาใช้การออกแบบพหุวิธี คือ ใช้เครื่องมือที่แตกต่างกันทางภาษาเพื่อสำรวจ ความเข้าใจ และการประมาณค่าเกี่ยวกับลักษณะบุคคลที่ได้ระบุไว้ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากรายงานการละเมิดวินัยในโรงเรียนได้นำมาใช้วัดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมการศึกษา พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มทดลองเกี่ยวกับความเข้าใจ และการประเมินพฤติกรรมในด้านคุณลักษณะตามที่ระบุไว้ ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในด้านความมีจิตสาธารณะ และการละเมิดวินัยหรือข้อมูลทางพฤติกรรม

Stern (2003, p. 3382-A) ได้ศึกษานัยสำคัญทางสถิติระหว่างปัญหาวินัยของนักเรียนในโรงเรียนกับส่วนประกอบของครอบครัวที่เกี่ยวข้องกันหรือไม่ กลุ่มประชากรเป้าหมายได้แก่นักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนจริงในชั้นเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียน W.D.Sugg เมืองเบอร์มิงแฮม รัฐฟลอริดา จำนวนทั้งสิ้น 289 คน วิธีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเชิงบรรยายโดยใช้สถิติเชิงบรรยายจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้โดยการสืบค้นเอกสารสำคัญที่กรอกไว้ในบันทึกทะเบียนประวัตินักเรียนของโรงเรียน จากผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีปัญหาด้านวินัยมีความเกี่ยวข้องกับส่วนประกอบของครอบครัว

Pardun-Johansen (2004, p. 1184-A) ได้ศึกษาเรื่อง วิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้ บทละครเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ศึกษาบทละครโดยมุ่งประเด็นการศึกษาไปว่ารูปแบบต่างๆ ของละครช่วยพัฒนาความคิด ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่การปฏิบัติทางสังคมหรือไม่ โดยกลุ่ม ตัวอย่างเป็นนักเรียน 30 คนจากอาสาสมัคร 47 คน เป็นชาย 18 คน หญิง 12 คน โดยใช้ การสังเกต การสอบถาม การสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า การใช้ละครรูปแบบต่างๆ สามารถพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนในลักษณะของความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเคลื่อนไหวสู่ปฏิบัติทางสังคมได้จริง

Wendy (2006, p. 397-A) ได้ศึกษาการวิจัยผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการ ยอมรับตนเองในบทบาทของการบำบัด สำหรับผู้ที่มีแนวโน้มจะมีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงสังคม (Avoidant Behaviors) และผู้ที่มีปัญหาวิกฤติในตนเอง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่ติดต่อเข้ามาที่ ศูนย์บำบัดทั้งทางไปรษณีย์ โทรศัพท์ เพื่อปรึกษาปัญหาการปรับตัวเข้ากับสังคม เป็นชาย 11 คน หญิง 11 คน กิจกรรมจัดทั้งหมด 10 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมี สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น อาการหลีกเลี่ยงสังคมลดลง และมีแนวโน้มจะลดลง หลังเมื่อกลับเข้าไปใช้ชีวิตในสังคม และเป็นการสนับสนุนการเตรียมการป้องกันให้บุคคลใน สังคม มีอาการหลีกเลี่ยงสังคมลดลง

Shinichi (2007, p. 3217-A) ได้ศึกษาจิตสำนึกสาธารณะและการนำความรู้ เข้าไปใช้ในชุมชน กรณีศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะในชนบทไทยพบว่า การขาดจิตสำนึก สาธารณะเป็นสาเหตุหนึ่งของปัญหาชีวิตประจำวันของคนในสังคมชนบทไทยพฤติกรรม ความร่วมมือ และปฏิสัมพันธ์ประจำวันของคนในสังคมจะเกิดขึ้นเมื่อคนในสังคมนำความรู้ ไปใช้ในชุมชนโดยปรับให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม จารีตประเพณี และความต้องการของ สังคม

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นว่าโรงเรียนแต่ละแห่งได้พยายามดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะ ให้เกิด ประสิทธิภาพและประสิทธิผลแก่ผู้เรียน และทำให้มองเห็นแนวทางในการดำเนินการ ประเมินโครงการ ซึ่งการประเมินเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในกระบวนการวางแผนและ กำหนดโครงการ ผลจากการประเมินที่เป็นระบบจะสามารถใช้ในการวางแผน ปรับปรุง แก้ไขงานหรือโครงการให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของ ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัย การประเมินโครงการพัฒนาจิต

